

SZAKDOLGOZAT

Fülöp Mariann

Közoktatási vezető és pedagógus szakvizsga – szakirányú továbbképzés

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Kaposvári Campus
2023.

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

**Közoktatási vezető és pedagógus-szakvizsga szakirányú
továbbképzési szak**

**A HÁTRÁNYOS HELYZETŰ ÉS HALMOZOTTAN
HÁTRÁNYOS HELYZETŰ CSALÁDOK BEVONÁSA
AZ INTÉZMÉNYES NEVELÉSBE**

Belső konzulens: Dr. Podráczky Judit

Tanszékvezető, Egyetemi docens

Készítette: Fülöp Mariann

V3XWRX

Levelező tagozat

Intézet/Tanszék: Magyar Agrár és Élettudományi Egyetem Kaposvári Campus

Kaposvár

2023.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés:.....	4
1.1. A község és az óvoda bemutatása	4
2. Elméleti megalapozás, a témával kapcsolatos szakirodalom feldolgozása:.....	6
2.1. Hátrányos helyzet, valamint halmozottan hátrányos helyzet fogalmának definiálása	6
2.2. A családi élet változásai	9
2.3. Közoktatási intézmény és a szülők kapcsolattartása	13
2.4. A gyermek problémáinak kezelése a szülők bevonásával.....	15
2.5. A szülői bevonódást befolyásoló tényezők	18
2.6. A szülők támogatása - hazai és nemzetközi körkép	26
3. Gyakorlati tapasztalatok	29
3.1. Intézményünk sajátosságai	29
3.2. A szülőkkel való kapcsolat alapelvei és gyakorlata intézményünkben	30
4. Összefoglalás	35
5. Irodalomjegyzék	37
6. Mellékletek	42

1.Bevezetés:

1.1. A község és az óvoda bemutatása

Somogy megye egyik kis községében, Ötvöskónyiban dolgozom egy többcélú óvodabölcsőde intézményében, óvodapedagógusként, immáron 23 éve. Az intézményben célunk a saját programunk kidolgozása, melyben módszertani tudásunkat, a korszerű fejlődés- és nevelés-lélektani, neurológiai, gyógypedagógiai ismereteinkkel igyekszünk ötvözni, a 3-7 éves gyermekek életkori és egyéni sajátosságainak, eltérő fejlődési, érési ütemének és az őket érő környezeti hatások figyelembe vételével. A **„minden gyermek más”** szemlélet elfogadása után olyan nevelési célokat tűztünk ki, melyek elérését csak az adott gyermek személyre szabott, egyéni differenciált fejlesztésével valósíthatunk meg. Nevelési céljaink közé tartozik az egységes alapelvekre épülő színvonalas munkával, a partnerekkel együttműködve a gyermekek optimális fejlődésének elősegítése, személyiségük kibontakoztatása, a szociokulturális hátrányok csökkentése. A gyermek egyéni szükségleteinek megfelelő, önmagához mért fejlődését szolgáló, változatos életszervezés és élményszerűen megválasztott, játékba ágyazott tanulási formák alkalmazása, tevékenységbe ágyazott ismeretszerzés, készség- és képességfejlesztés, iskolára való felkészítés. A nemzetiségi kisebbséghez tartozó és a sajátos nevelési igényű gyermekek esélyegyenlőségének növelése, egyenlő hozzáférés biztosítása. A nemzetiségi identitás megőrzése, a hagyományok ápolása. A kreatív személyiség és az élethosszig tartó tanulás megalapozása.

Községünkéről tudni érdemes, hogy a népessége 901 fő (455 férfi és 446 nő). A legutóbbi népszámlálás szerint a lakosság 78 %-a vallotta magát magyarnak, míg 18 % romának, a többiek pedig nem nyilatkoztak. A lakosság korösszetételét vizsgálva megállapítható, hogy a 0-14 éves állandó lakosok száma évről évre csökkent, ennek 14%-os mértéke jelentősnek mondható. Pozitívum, hogy a 14 év alattiak számában 2013-ról 2014-re 8%-os, 2014-ről 2015-re 5,5%-os, 2015-ről 2016-ra 1,8%-os növekedés következett be. A 65 év feletti lakosok száma stagnálást mutat. Ötvöskónyi község, hátrányos helyzetű település, a lakosság nagy része jellemzően alacsony iskolázottságú. A munkaképes lakosság főként roma származású, alacsony iskolázottságú, többnyire közhasznú munkából vagy családtámogatásokból élő emberekből áll. Jellemző továbbá a kedvezőtlen szociokulturális háttér, valamint gyakori a több generáció együttélése. Előfordulnak rendezetlen családi

viszonyok, mint például a mozaikcsalád, a védelembé vételi intézkedések által átszerveződött család, s az egyszülős családmóddal is megfigyelhető. Az említett családokban nevelkedik az 1-3 éves gyermekek 90%-a. *(A 3 év alatti gyermekek száma a 2020-as évben 37 fő volt)*. Ugyanakkor a családok nagy része több gyermeket nevel. A többgyermekes családokban az édesanya szerepét az éppen iskolapadból kikerült fiatal lányok, nők töltik be, akik szinte még maguk is gyermekek. Legtöbbjüknek sosem volt munkahelye, középfokú végzettséggel nem rendelkezik, szakmája a továbbtanulás hiányában sok fiatalnak nincs. Megfigyelhető a lakosság körében, hogy a fiatal szülők mellett több nagyszülő is újabb gyermekeket vállal. A roma szülők, családok kapcsolatai a nem roma szülőkkel jónak mondható, hivatalos események alkalmával konfliktus nélkül érintkeznek egymással; részt vesznek az óvoda által szervezett rendezvényeken. A roma családokra a magyar anyanyelvűség jellemző, néhány családban a nagyszülők még beszélik a roma nyelvet, de a fiatalok már nem, a hagyományaikat sem őrzik.

A szociokulturális környezetükre jellemző, hogy nem megfelelőek a lakáskörülményeik, egy szobában több generáció is él, nincs fürdőszoba, a bútortartak kályhából, ágyakból és esetlegesen szekrényből áll. A gyermekek szűkös belső térben vannak, dohányzó, hangos környezetben, nem megfelelő higiénés körülmények között. Mozgásfejlődésük során a helyhiány miatt nem alakul ki a mászás, kúszás, gurulás, amely kihat az értelmi képességek fejlődésére is. A családok rendszertelen életvitel miatt a gyermekeknek nincs kialakult napirendjük, a táplálkozásuk hiányos, nem vitamindús, sok cukros teát, édességet, szénhidrátot, nem életkornak megfelelő táplálékot tartalmaz. Gyakori a fejtetvesség, a kikezeletlen betegségek, a nem megfelelő szülői bánásmód. Mindebből következik, hogy egyre több gyermek hátrányos- és halmozottan hátrányos helyzetű családokban nevelkedik *(lásd később)*, és az SNI gyermekeket nevelő családok száma is évről-évre emelkedik.

A Magyar Falu program pályázat keretében lehetőség nyílt bölcsőde építésére, 100%-os állami támogatás segítségével. Ez nagyon jelentős eredmény településünk életében. A családokkal való kapcsolatfelvétel eddigi első láncszeme az óvoda volt, ugyanakkor a pályázati forrás elnyerésével épült bölcsőde lehetőséget teremt a családokhoz való kapcsolódásra már kisgyermek kortól kezdve. Meggyőződésünk, hogy a minél korábbi életkorban megkezdett együttműködés, prevenció, fejlesztés, a családok, a gyermekek és a társadalom érdekeit egyaránt szolgálja. Önkormányzatunk a bölcsőde üzemeltetésével

lehetőséget teremtett arra, hogy a szülők tudjanak munkát vállalni, ami által a családjuk megélhetése és az életszínvonaluk emelkedése biztosítható¹.

A kisgyermeket mint egyéni sajátosságokkal és szükségletekkel rendelkező fejlődő személyiséget különleges védelem, bánásmód illeti meg. Gyermekközösségben ezért fontos az inklúzió, az integráció és az intervenció szemléletének alkalmazása, az etnikai, kulturális, vallási, nyelvi, nemi, valamint fizikai és mentális képességek különbözőségeik természetesként kezelése. Ez alapelvárás minden dolgozó felé. Olyan intézmény működtetése a célunk, ahol alapos szakmai tudással és széleskörű társadalmi összefogással segíteni tudjuk a gyermekek személyiségfejlődését, képességeik kibontakoztatását, a családokkal való, bizalmon alapuló szoros kapcsolatból kiindulva. Minden gyermek és minden család megkapja azt a figyelmet, törődést, és egyéni bánásmódot, melynek segítségével nyitott, befogadó és a társadalmi együttélés alapvető szabályait elfogadó emberré válik. Témaválasztásomat az indokolja, hogy óvodapedagógusként intenzív kapcsolatban állok hátrányos helyzetű gyermekekkel és családjaikkal. Munkám során törekszem arra, hogy segítsek ezeknek a gyerekeknek és szüleiknek abban, hogy hátrányos helyzetük miatt az érintettek ne érezzék magukat kevesebbnek. Úgy gondolom, pedagógusként sokat tehetünk ezekért a gyermekekért és családjaikért. Dolgozatomban elsősorban a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet fogalmát definiálom, ezt követően pedig a szülők, családok intézményes nevelésbe való bevonását célzó hazai vizsgálatok eredményeit ismertetem az olvasóval, végezetül pedig a szülők bevonását támogató javaslatokat részletezem.

2. Elméleti megalapozás, a témával kapcsolatos szakirodalm feldolgozása:

2.1. Hátrányos helyzet, valamint halmozottan hátrányos helyzet fogalmának definiálása

A hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű családok mindig is jelen voltak a társadalomban, sajnos nincs ez másként napjainkban sem. A társadalmi felzárkóztatáshoz olyan feltételek megteremtése szükséges, amelyek hosszú távon minden tag számára biztosítják a társadalmi-gazdasági részvétel alapvető feltételeit. A gyermekkori hátrányok felismerése és mielőbbi megszüntetése rendkívül fontos az érintett későbbi boldogulását tekintve. A nehéz sorsú gyermek hátrányainak kompenzálására, esélyeinek növelésére, sikeres

¹Forrás: Ötvöskónyi Szivárvány Óvoda és Pöttömpark Bölcsőde Szakmai Program 2022 - 2027

társadalmi beilleszkedésének elősegítésére a komplex gyermekjóléti és gyermekvédelmi rendszer számos beavatkozási lehetőséget kínál. A KSH 2014-es adatai szerint Magyarországon 230 000 (0-24 éves kor közötti) fő volt érintett HH vagy HHH minősítésben. 2016-ban hasonlóan alakultak a számok, azzal a különbséggel, hogy a HHH minősítésű személyek negyedével voltak csak többen, mint a HH személyek. Ennek magyarázata az, hogy 8 %-kal csökkent a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben érintettek száma, s a közmunkaprogramnak köszönhetően az alacsony foglalkoztatottságú szülők száma is csökkent. Az országon belül egyfajta területi különbség is megfigyelhető, mely szerint Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében háromszor nagyobb azon gyermekek és fiatal felnőttek száma, akiknek szülei alacsony iskolai végzettség, alacsony foglalkoztatottság, valamint rossz lakókörnyezet miatt a gyermekeknek nem megfelelő életminőséget biztosítva élik mindennapjaikat. Észak-Magyarország és az észak-alföldi megyék, valamint Dél-Alföld egyes megyéiben (Békés megyében), illetve Dél-Dunántúlon a hátrányos helyzetűek száma meghaladja az országos átlagot. Pest megye és Győr-Moson-Sopron megye van jelenleg is a legkedvezőbb helyzetben, hisz itt az érintett fiatalok száma nagyon alacsony (ezerből 7, illetve ezerből 10 fő érintett). A 2020-as adatok szerint azonban minden 9. kiskorú gyermek érintett, HH vagy HHH minősítést kapott, így a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők háromnegyede érintett (KSH, 2021).

A hátrányos helyzet fogalma a 60-as években jelent meg aszociálpolitikai kifejezésként, manapság azonban már leginkább a pedagógia területén használatos. E fogalom tudományos szempontból nehezen megfogható, így értelmezését leginkább a vizsgálat célja határozza meg. A hátrányos helyzet (HH) alatt olyan élethelyzeteket értünk, amikor az érintett emberek, csoportok számára a cél elérése másokhoz hasonlóan szükséges, ugyanakkor másoktól eltérően nagyobb mértékben akadályozott. Szűkebb értelemben pedig hátrányos helyzetűnek nevezhetjük azokat, akik az adott régió átlagnépességének életszínvonalához viszonyítva csak alacsonyabb színvonalon tudnak élni, valamint nagyobb erőfeszítéseket szükséges tenniük annak érdekében, hogy az átlagnépesség életszínvonalát elérjék (Gidáné Orsós, 2006). A nevelés és oktatás területén a hátrányos helyzet összefüggésben van a családi háttér iskolai sikereket befolyásoló negatív töltetű mechanizmusaival. A hátrányos helyzetet több szempontból értelmezhetjük. Munkám témáját tekintve fontos, hogy az olvasó megismerje a pedagógiai nézőpontot, mely szerint a hátrányos helyzet gazdasági, társadalmi és kulturális sajátosságokra egyaránt vonatkozik. Ezen tényezők azonban a gyermekek többségénél kedvezőtlen és hátráltató következményekkel járnak az iskolai, tanulmányi és

magánéleti sikereket illetően (Fejes, 2006). E körülmények olyan tényezőkkel magyarázhatók leginkább, mint a szülő végzettsége és jövedelme, a család nagysága és instabilitása, kisebbségi csoporthoz tartozás. Neveléstudományi megközelítésben pedig azok a tényezők fontosak, melyek a személyiség fejlődését, valamint az iskolai előremenetelt gátolják (Fejes – Józsa, 2005). 2013. szeptember 1-jétől a hátrányos helyzetű (HH) és a halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) gyermekek helyzetét gyermekvédelmi törvények szabályozzák, hangsúlyozva azt, hogy e fogalmak általánosabb és gyermekvédelmi szempontú jelentőséggel bírnak a köznevelés területéhez képest. Jogi szempontból² hátrányos helyzetűnek tekinthető az a rendszeres kedvezményben részesülő gyermek vagy fiatal felnőtt, aki az alábbi feltételek közül legalább egynek megfelel:

- a szülő vagy a családba fogadó gyám alacsony iskolai végzettséggel rendelkezik (a kedvezmény kérelmezésének időpontjában a szülőről vagy gyámról önkéntes nyilatkozat alapján megállapítható, hogy legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezik);
- a szülő vagy a családba fogadó gyám foglalkoztatottsága alacsony szintű (a kedvezmény kérelmezésének időpontjában a kérelmező jogosult az aktív korúak ellátására vagy az igénylés időpontját megelőző 16 hónapból legalább 12 hónapig álláskeresőként szerepelt a nyilvántartásban);
- a gyermek lakókörnyezete elégtelen (vagyis félkomfortos, komfort nélküli, esetleg szükséglakásban él a gyermek és családja, valamint a lakáskörülmények korlátozottan biztosítják az egészséges fejlődéshez szükséges feltételeket).

Míg halmozottan hátrányos helyzetűnek tekinthető az a gyermek vagy fiatal felnőtt, aki jogosult a gyermekvédelmi kedvezményre, valamint a fent ismertetett feltételek közül legalább kettőnek megfelel, továbbá ha a gyermek nevelésbe vett, illetve ha utógondozói ellátásban részesül vagy hallgatói jogviszonnyal rendelkezik.

A hátrányos helyzet fogalma az évek során differenciálódott, így szükséges megemlítenem és ismertetnem az olvasóval a halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) kifejezést. Halmozottan hátrányos személynek tekintjük azokat, akik jogosultak a rendszeres

²Forrás: 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámmügyi igazgatásról
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv> Megtekintve: 2023.03.27.

gyermekvédelmi támogatásra, s a korábban említettek közül legalább két körülmény fennáll; illetve utógondozásban ellátott tanulói vagy hallgatói jogviszonnyal rendelkezik (Kasik, Gutik – Gáspár, 2014).

A hátrányok csökkentéséhez szükség van arra, hogy megismerjük a kiváltó okokat, mely lehet a családi életciklus, munkaerő-piaci és regionális egyenlőtlenségek, valamint képzettséget és etnikai hovatartozást érintő hátrányok. Magyarországon a gazdasági szempontból egyébként is elmaradott területeken élnek a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű személyek. Ezeken a területeken jellemzően több roma/cigány lakos található, vagyis a hátrányos helyzetben érintettek nagy része az elmaradott területek lakosai, a romák (Mezei, 2017). A roma gyerekek az intézményesített oktatási rendszerben több akadállyal is szembekerülnek. Ennek egyik oka, hogy a szocializációs modelljük jelentősen eltérhet nem roma társaikétól. Az iskolai rendszer, valamint a tanárok ezt az eltérést deficitként értelmezik. Ezt azonban oldani tudná a szülőkkel való kapcsolattartás és együttműködés, ugyanis a szülők segítségével oldhatók fel a gyermek problémái. Egy későbbi fejezetben a pedagógusok, az iskola szülőkkel való kapcsolattartás szokásait részletezem.

2.2. A családi élet változásai

Az utóbbi évtizedekben a felgyorsult világ hatására bekövetkező változások hatással vannak a családok életére, illetve a nevelési gyakorlatra. Ennek hatására a korábbi generációk nézetei kevésbé tűnnek adaptívnak, a szülők számára kevés kapaszkodó elérhető, így az ő kompetenciaérzetük megerősítése kulcsfontosságú tényező, melyben a pedagógusok felelősséget vállalhatnak. Ez a felelősségvállalás a szülők támogatásában és partnerként kezelésében nyilvánul meg.

Bár a gyermekvállalási hajlandóság változott az utóbbi időkben, s a fiatalok jellemzően később házasodnak, de gyakran pusztán az együttélés formáját választják, az első gyermek vállalásának időpontja is elhúzódik. Az első gyermek születésének kitolódása pedig gyakran visszaszorítja a második gyermek születését (S. Molnár, 2010). Ugyan jellemző ez a tendencia Magyarországon, falvakban, kisebb városokban, illetve kisebb közösségekben a korábbi generáció számára természetes folyamat zajlik: középfokú végzettséggel (gyakran anélkül is), 20-as éveik elején házasodnak a fiatalok, s belátható időn belül gyermeket vállalnak. A szülővé válás már nemcsak házasságban történhet meg, 2012-2018 között jellemzően házasságon kívül született a legtöbb gyermek. 2015-ig a házasságon kívül született gyermekek aránya kb. 48% volt, majd egy csökkenés következett, melyet az akkoriban

megjelenő CSOK, családi otthonteremtési kedvezmény bevezetése játszhatott szerepet, melynek feltétele a szülők házasságkötése. 2018-ban a házasságon kívül született gyermekek aránya már csak 43% volt (Plöchl – Obádovics, 2021). Az utóbbi években csökkent azonban a gyermekvállalási szándék, melynek hátterében olyan különböző okokat feltételeznek, mint a gazdasági válságok, visszaesések, a kiszámíthatatlan és bizonytalan jövő, a szülő oktatásban eltöltött idejének növekedése, az intézmények rendszerének változása (pl. bölcsődei férőhelyek korlátai), munkaerőpiaci változások (szülők félnek a munkahely elvesztésétől, gyakori továbbá a családellenes munkahelyek előfordulása), az értékek változása (Spéder, 2006). A KSH adatai alapján termékenységi ráta Magyarországon 2011-ben 1,4 volt, ez az érték 2021-ra már 1,59-ra nőtt.³ Feltételezhetjük, hogy ennek oka a gyermekvállaláshoz kötött kedvezmények és támogatások bevezetése (pl. adómentesség és kedvezmény, babaváró).

A 20. század változást hozott a hagyományos nemi szerepeket illetően is, a nők foglalkoztatottsága tömegessé vált, így megnőtt az ő házon kívül töltött idejük, továbbá lehetőségük nyílt a továbbtanulásra. Elterjedt a kétkeresős családmodell, hisz az édesanya dolgozott a munkahelyén, s onnan hazatérve eleget tett háztartásbeli szerepének (Pongrácz-Murinkó, 2009). A szerepek közötti éles határok azonban elmosódnak, hiszen napjainkban a férfiak aktív részvételét egyaránt megkívánja a gyermeknevelés, valamint a háztartási teendők. A család szerepének megváltozása hátterében több ok meghúzódik, hangsúlyos azonban az, hogy az egyéni társadalmi integráció a családon kívül lehetséges, a fogyasztás és az elektronikus kommunikációban való részvétel közvetítésével valósulhat meg (Vajda, 2005). Ezen változások azonban hatással vannak a gyermeknevelés kultúrájára, melyekkel jelen fejezetben ismertetem az olvasót.

Szembetűnő változás, hogy a gyermekvállalás és a szülőség a különböző médiumokban valamilyen negatív, szorongást keltő és felelősségvállalást nehezítő körülménnyel kapcsolódik (pl. szülés utáni depresszió). A fiatalok a gyermekvállalást kényelmes javak meglétéhez kötik, mint például saját lakás, autó, s ennek megszerzését a gyermekneveléssel párhuzamosan kevésbé tudják elképzelni. Az idők során felértékelődtek a gyermekneveléshez kapcsolódó fogyasztási cikkek, s a szülők körében ezek a termékek a „jó szülőség” feltételeként jelennek meg (Vajda, 2005). A családot felülírják az egzisztenciális szempontok, valamint a megfelelő mennyiségű pénz elérésének csábító ereje. A késleltetett örömszerzés, illetve lemondás rendkívül nehéz a fiatalok számára, s ez megnyilvánul a

³Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0006.html

gyermekvállalás kérdésében, hisz nehezen mondanak le olyan tevékenységekről, tárgyakról, melyekkel párhuzamosan összeegyeztethetetlennek tűnik a gyermeknevelés. Az utóbbi két évtizedben elterjedtek a különféle gyermek fejlődését célzó programok, termékek, melyek azt sugallják, hogy ezek hatására a gyermek megfelelően fog fejlődni, azonban ezek kihagyásával végérvényesen lemarad (Vajda, 2011). S mivel a korábbi generációk nézete manapság már nem számít adaptívnak, ezért a szülők fő tájékozódási forrása az internet, ahol soha nem látott mértékben válik elérhetővé a tudományos alapot nélkülöző infók halmaza. Gyakran találkozhatunk számozott tanácsokkal (pl. öt tipp a stresszmentes gyermekneveléshez), ugyanakkor gyakran nagyon ellentmondásosak ezek az „általános receptek.” Ez a rengeteg információ pedig elbizonytalanítja és feszültté, szorongóvá teszi a szülőt (Vajda, 2011). Mindeközben a tekintélyelvű nevelést felváltotta a gyermek-centrikus attitűd, mely értelmezése a mai napig nem problémamentes. A 20. század utolsó harmadától pedig a gyerekek és a felnőttek világa egyre közelebb kerül egymáshoz, s a határok egyre elmosódottabbak. A gyermekek helyzete megváltozott, melyre hatással vannak a kultúra jellegzetes változásai: magabiztosan használják a technikai eszközöket, s tudásukat nem feltétlenül a szülők által szerzik meg. A posztmodern gyermekkép már-már megfelel a gyermekek különleges tulajdonságairól és életkori jellemzőiről, a médiumokban sokkal inkább önálló fogyasztóként vannak jelen (Kluge, 2004).

A gyermekközpontúság lényege, hogy a gyermek igényeit figyelembe véve megfelelő környezetet teremtünk az individuumok kibontakozásának, továbbá támogató és empátikus nevelői attitűddel fordulunk a gyermek felé. A tapasztalatok alapján azonban a szülők már-már félreértelmezik a gyermekközpontúság fogalmát, esetenként lemondanak irányító szerepükről, s korlátok nélkül teljesítik gyermekeik kívánságait. Fontosnak tartom kihangsúlyozni, hogy a gyermekközpontúság nem egyenlő a szabálynélküliséggel (Dávid, Nyitrai – Podráczky, 2020).

A családi élet változásait a pedagógusoknak és a gyermek nevelésében szerepet játszó intézményeknek figyelembe kell venniük, megértéssel, nyitottsággal és elfogadással szükségeltetik feléjük fordulni. A pedagógia viszont nehezen megy szembe a piaci világ által kínált ideákkal, a felnőtt és gyermek világának összemosódását gyakran tétlenül szemlélik, a problémákat kizárólag a kollégákkal osztják meg, s kevésbé adnak hangot nyilvánosan véleményüknek. Ugyan a pedagógiai programba beépíthető lenne a valós értékrend, azonban fenyegető, hogy azokon a településeken, ahol egyébként is kevés gyermek van, más intézményt választanak, ahogyan az is lehetséges, hogy a szülők véleménye szerint az iskola

dolga a gyermek fejlesztése és tanítása, a gyermek nevelése pedig a szülő dolga. Ahogyan azt a törvény is szabályozza, az intézményes nevelés a családi nevelés kiegészítőjeként számon tartott lehetőség. Említést érdemel Magyarországon **A bölcsődei nevelés országos alapprogramja**, amely a legkorszerűbb szemléletet érvényesíti a családokkal való kapcsolatot illetően. Egyértelművé teszi, hogy az intézmény a gyermek közvetítésével az egész családra hatni kíván, s mivel a családot egy komplex rendszernek tekinti, ezért nemcsak a kisgyermek nevelését, hanem a család egészének támogatását tűzte ki célul. A család működésének megismerése és megértése az elsődleges cél, valamint annak támogatása és ezáltal a szülői kompetenciaérzet fejlesztése, erősítése. Az óvodák nézőpontja részben megegyező, azonban az óvodai alapprogramban az alapelvek kizárólag a gyermekre fókuszálnak. A gyermek fejlődését pedig a családi nevelés az óvodai neveléssel kiegészítve tekinti elérhetőnek, ehhez azonban szükséges a partnerek együttműködése. A pedagógusok feladata a család sajátosságainak figyelembe vétele, melynek köszönhetően az intervenció során a segítségnyújtás illeszkedik a családi igényekhez.⁴ A köznevelési törvény alapján a szülő kötelessége gyermekének intézményes neveléséről gondoskodni, a gyermek értelmi, testi, érzelmi és morális fejlődését segíteni, figyelemmel kísérni gyermeke fejlődését, továbbá tiszteletben tartani a pedagógusok emberi méltóságát. A szülőnek továbbá joga van ahhoz, hogy megismerje az oktatási intézmény programját, házirendjét, hogy tájékoztatást kapjon gyermeke fejlődését illetően, nevelési tanácsokat és segítséget kapjon. A pedagógus kötelezettsége pedig, hogy részletesen és rendszeresen tájékoztassa a szülőt gyermeke fejlődéséről, magatartásáról, esetleges problémáiról.⁵ A pedagógiai tanácsadás azonban ennek ellenére sem épült be a pedagógiai-módszertani kultúrába.

Az óvodai terület egyre inkább hangsúlyozza a szülőkkel való partnerség fontosságát, melynek hatására több intézmény átalakította hagyományos kapcsolattartási formáit, sőt, ismeretesebbek olyan óvodák, melyek saját weboldalukon olyan rovatot működtetnek, ahol a szülők nevelési kérdésekben kérhetnek tanácsot. Ez ugyan egy remek kezdeményezés, azonban nem helyettesíti az óvoda és a család kapcsolatát terhelő problémákkal való szembenézést, s az óvoda-szülők kapcsolatának újragondolását sem. E kapcsolat működését tekintve nem tekinthető partneri viszonyt. Kósáné és Horányi (2006) ezt azzal magyarázzák, hogy az oktatási intézmények még nem képesek arra, hogy

⁴Forrás: 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor> Megtekintve: 2023-03-14.

⁵Forrás: 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv> Megtekintve: 2023-03-14.

alkalmazkodjanak a különböző körülmények között élő gyermekekhez és szülőkhöz, akik anyagi és kulturális helyzetük miatt a pedagógussal való együttműködés terén is jelentős eltéréseket mutatnak. A partnerséget presztízsszemponatok is befolyásolják. Egyes pedagógusok a tekintélyvesztés lehetősége miatt tartanak távolságot, s különösen nehéz ez a hátrányos helyzetű családok esetében, de a jól szituált szülőkkel sem könnyű a pedagógus dolga (Hughes – MacNaughton, 2000).

2.3. Közoktatási intézmény és a szülők kapcsolattartása

Magyarországon a család és az intézmény közötti partnerség a rendszerváltást követően változásnak indult. A magyar közoktatás számára az ezredforduló egyik nagy kihívása volt a család és az intézményes nevelés együttműködésének újragondolása. A feladat első lépéseként a hierarchikus viszonyrendszer átalakítása volt (Földes, 2000). A régi beidegződések megváltoztatása azonban hosszú időt vesz igénybe, valamint sok-sok feszültséggel jár. Ennek következménye a közoktatási intézmények és a családok közötti, különböző szintű kapcsolati problémák megléte. Intézményileg alkalmazkodási nehézségekhez vezet a szülői jogok növeléséhez, megszilárdításához való attitűd (amit gyakran a szaktudásuk elleni támadásnak tekintenek), illetve a család eltérő értékvilágának figyelembevétele. A hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű családokkal való kapcsolatok kiépítése és fenntartása különösen nehéznek bizonyult (és továbbra is az). A múltban az intézményi oktatási közösség kevésbé volt hajlandó elismerni a különböző kultúrák (és az azokat meghatározó értékek és normák) létezését, és még kevésbé befogadni azokat. A kultúrák között kisebb-nagyobb szakadékok vannak, ráadásul a tanulás- és tudásorientált családi kapcsolatok sem mentesek a stressztől (Boros, 1998).

A szülőkkel való kapcsolattartás gyakran nem könnyű feladat a pedagógus számára. Vannak szülők, akik rengeteget – sokszor több műszakban – dolgoznak, akik több gyermeket nevelnek, esetleg a gyermeknevelés mellett idős, beteg hozzátartozót gondoznak, de számos más ok is lehet a háttérben, ami miatt gyakran szinte elérhetetlenek a pedagógus és az iskola számára. Hegedűs és Podráczky (2012) tanulmányukban egy fókuszcsoporthoz tartozó vizsgálat eredményeit foglalták össze, melynek célja a közoktatási intézmény és a szülők kapcsolatának feltérképezése volt. A tanulmányból kiderül, hogy a hazai gyakorlatban legnépszerűbb kapcsolattartási forma a szülőértekezlet, a fogadóóra, valamint a ritkábban tapasztalható családlátogatás, mely funkcióját és gyakoriságát tekintve rendkívül eltér az előzőektől.

Nagyvárosokban és magasabb szocioökonómiai (SES) státuszú családok esetén elterjedté vált a telefonos és az elektronikus kapcsolattartás. A fókuszcsoportban is megjelent a mindennapi életben tapasztalható leggyakoribb problémák egyike, mely a szülőértekezletekre és a szülői megjelenésre vonatkozik. Több tag is kiemelte, hogy úgy gondolják, a szülői értekezletekre leginkább azon gyermekek szülei nem látogatnak el, akikről az értekező szólna, melyet egyfajta szülői érdektelenséggel azonosítottak. Továbbá sok szülő úgy gondolja, hogy a szülői értekező információk megjegyzésének és a pénz beszédésének színtere, ahol a tanár hasonlóan kommunikál a szülővel akár csak a gyerekekkel. Ennek következtében a szülő nem feltétlenül érzi magát partnernek a pedagógussal szemben, ezáltal pedig csökken a segítségkérés lehetősége, hisz azt tapasztalja, hogy a tanár mutogat rá, mint szülőre, mint aki rosszul csinál valamit. A fogadóórák szintén a problémás gyermekek szüleivel való találkozást tennék lehetővé, azonban a tanárok önbeszámolóik alapján azt mutatják, hogy leginkább azok a szülők jelennek meg, akik visszaigazolást szeretnének kapni arról, hogy „jól csinálják.” A családlátogatás már egy sokkal inkább megosztó jelenség, hisz sokan nem szívesen engednek be idegeneket az otthonukba, s úgy gondolják, hogy nem szükséges minden család meglátogatása. Vidéken e tekintetben az ellenkezőjét tapasztalhatjuk: bár a pedagógus azt érzi, hogy a látogatások már nem férnek bele az időbe, a szülők kifogásolják, hogy csak a problémás gyermek családjához látogatnak el. Ennek értelmében a családlátogatás fogalma és funkciója újragondolást igényel. Az e-napló és az elektronikus kapcsolattartás ugyan nagy előrelépés volt, azonban a pedagógusok kiemelik, hogy ezek nem a közép- és alsó réteg kommunikációs csatornái. A nyílt napok és iskolai programok sem túl népszerűek. Bár a szülők tudják (vagy inkább feltételezik), hogy a tanárok azokat a szülőket (és gyerekeiket) kedvelik, akik eljárnak ezekre a programokra, azonban idő hiányában erre nagyon ritkán lenne lehetőség.

A pedagógus és szülő közötti kommunikációra mindkét fél nehézségekkel teli tevékenységnek tekint. A pedagógusok nehezményezik, hogy egyes szülőkkel hiába próbálják megértetni magukat, nem sikerül közös nevezőre jutni (a szülő nem érti meg a tanár mondandóját), míg vannak olyan magasabb státuszú szülők, akik a pedagógusra mint szolgáltatást nyújtó személyzetre tekintenek, s elvárják, hogy azt csinálja, amit ők mondanak, s a szülők attitűdjei gyakran a gyermekek viselkedésében is megnyilvánulnak. A szülők oldaláról pedig megismerhetjük azt a bizonytalanságot, hogy a pedagógus gyakran úgy fogalmaz, amit képtelenség megérteni, így aszerint cselekedni is (Podráczky – Hegedűs, 2012).

A fókuszcsoporthoz a pedagógusok és szülők igényeit, elvárásait is igyekeztek rögzíteni a kapcsolattartásra vonatkozóan. Az eredmények azt mutatták, hogy a szülők igénylik a mindennapi kapcsolattartást, ugyanakkor az iskola számos akadályt gördít a szülő elé már csak abban is, hogy a tanár és a szülő személyesen találkozhasson. A pedagógusok ennek az igénynek minimálisan tudnak csak eleget tenni, hisz nap mint nap több tíz, de akár több száz gyermekkel találkoznak, foglalkoznak, s idő hiányában nincs lehetőség a szülőkkel folytatott egyéni konzultációkra. A kapcsolattartás mellett azonban számos más igénye is van a szülőknek, mint például ne tegyen az iskola különbséget szülő és szülő között, a szülők jól összeszedett és egyértelmű információt kapjanak, jelezenek időben, ha baj van, a szülő és iskola közötti konfliktust ne a gyerek bűnhődj meg, egymás tisztelete, továbbá a pedagógus elsődleges feladata a gyermek nevelése és tanítása, nem pedig a szülő pátyolgatása (Podráczky – Hegedűs, 2012). A mindennapi tapasztalásaink viszont azt mutatják, hogy a kutatás óta eltelt években sem történt változás e téren. A szülők kevésnek érzik a bevonást, ezzel szemben a pedagógusok szerint a szülők nagy része érdektelen (Podráczky, 2012). Egy pilotvizsgálat a bölcsődei és óvodai nevelők szülőkkel kapcsolatos véleményét tárta fel. Az eredmények azt mutatják, hogy a bölcsődei nevelők több pozitívumot fogalmaznak meg a szülői neveléssel kapcsolatban, jóval megértőbbek és elfogadóbbak. Míg az óvodapedagógusok sokkal inkább tudatában vannak szerepük jelentőségének, több a szülőnek megfogalmazott explicit kritika, határozottabbak az elvárások (Podráczky – Nyitrai, 2015). Összefoglalva tehát, a pedagógusok hatékony munkájához szükség van a szülőkkel való partneri kapcsolat kialakítására, s fontos, hogy e partnerség igényeit mindkét fél egyértelműen megfogalmazza.

2.4. A gyermek problémáinak kezelése a szülők bevonásával

Az intézményes nevelés számára komoly kihívást jelent a mai felgyorsult világban, hogy optimális és hatékony kapcsolatot alakítson ki a családokkal. Ugyanakkor a gyermek intézménybe való beilleszkedésére, továbbá teljesítményére hatással van a szülői bevonódás minősége és mélysége. Bár a felmerülő problémák száma és minősége a végtelenségig változhat, alapvetően három típust különböztetünk meg a gyermekek problémáit illetően. Danis (2020) szerint ezek a kategóriák a következők:

- biológiai okokból fakadó elmaradás, hátrány, mely leginkább gyógytornász, gyógypedagógus, fejlesztőpedagógus segítségével korrigálható;

- szociális okokból fakadó hátrány, mely inklúziós programokkal kompenzálható (hazánkban pl. a Biztos Kezdet program);
- pszichés jóllét nehézségei, melyet szülőtréninggel és egyéb mentálhigiénés ellátásokkal javítható.

Ezek a problémák önállóan, de akár keverten is előfordulhatnak és halmozódhatnak, ugyanakkor nagyon fontos, hogy az egyéni utak és módszerek kidolgozására fókuszáljunk. Hosszú ideig a szakemberek pusztán a gyermekkel való foglalkozásra koncentráltak, mára azonban helyet kapott a gondolkodásban a szülők bevonása. A szülői kompetenciák fejlesztése hatással van a gyermek fejlődésére, ugyanakkor a gyermek is hatással van a szülői nevelésre.

A koragyermekkorai mentálhigiénés segítségnyújtás kiépítése azonban hazánkban még gyerekcipőben jár. E támogatás leginkább a szülő(ke)t célozza meg, ilyen módszer például a szülő-csecsemő konzultáció (Hámori, 2020), a szülők pszichoterápiája (Frigyes – Molnár, 2020), valamint a család- és párterápia (Carr, 2009). A nemzetközi gyakorlatban a szülősegítésnek van egy olyan ága, mely a csoportos foglalkozásokra helyezi a hangsúlyt. E szülőtréningekkel kapcsolatban hatásvizsgálatok is születtek az utóbbi években. A vizsgálatok kimutatták, hogy a szülőtréning sikerességét befolyásolják az olyan tényezők, mint a szülő iskolázottsága és foglalkozása, a gyermek problémájának súlya, az anya pszichopatológiája, vagy az alacsony jövedelem. Sajnos azonban az tapasztalható, hogy leginkább azok morzsolódnak le a tréningekről, akik hátrányos helyzetűek vagy társadalmilag kirekesztettek (Gyöngy, 2021).

A szülősegítés preventív formáihoz tartozik a szülői létre való felkészítés, a gyermek egészséges fejlődéséről szóló információk átadása. Preventív jellegű szülőedukáció az is, amikor a célcsoport számára fontos a kompetencia érzetének erősítése, esetleg némely szülői viselkedés tudatos megváltoztatása, mely a gyermek pozitív irányú fejlődését szolgálja. A szülőedukáció lényegében a szülők képességeire, érzéseire és vélekedéseire fókuszál, mely során a szülők olyan tapasztalatokhoz juthatnak, melyek bővítik meglévő ismereteiket, továbbá sokkal jobban megértik saját és gyermekeik reakcióit (Ferenczi, 2019). Továbbá a preventív jellegű szülősegítés hatékony lehet azokban a helyzetekben, amikor a gyermek esetén már megfigyelhetők problémás viselkedésformák, azonban azok még nem patológiásak, nem indokolt a klinikai diagnózis. Ez esetben a szülő-gyerek kapcsolat javulását is eredményezheti ez a beavatkozás.

A szülőtréningek lehetnek tematikára épülő, attitűdváltozást célzó programok. A Gordon-módszer egyik változata a P.E.T., mely a szülői hatékonyságot hivatott megcélolni, ennek hatásvizsgálatáról több tanulmány is készült. A módszert hazánkban kisgyermeknevelők esetében alkalmazzák, s a hatásvizsgálatok szerint annak elemei (probléma azonosítás, értő figyelem, közléssorompók kerülése) már a legkisebb korosztálynál is működnek (Pusztainé Berényi, 2015). A hatásvizsgálatok továbbá azt is kimutatták, hogy a program hatására változás tapasztalható a szülő attitűdjeiben és magatartásában, valamint a gyerek önértékelésében, s ez a változás a programot követően is fennmarad (akár 26 héten át). Említésre méltó az adleri gyökerű pozitív fegyelmzés, mely békés eszközök használatára buzdítja a szülőket, akik ezek által tisztelettudó gyermeket szeretnének nevelni. Kutatási eredmények e téren hatásvizsgálatot illetően nem kerültek bemutatásra, azonban egy önbevalláson alapuló szülői pozitív fegyelmzés skála a tréning segítése céljából létrejött (Carroll - Hamilton, 2016). Fontos tudnunk a Kapcsolódó nevelés program létezéséről, mely Amerikából származik, de ma már itthon is elérhető, s öt módszert kínál, melyek a szülő-gyerek kapcsolatot erősíthetik, valamint az erőszakmentes gyermeknevelésre buzdítanak. Az eszközök a következők: gyermekidő, sírás és hiszti, illetve a nevetés meghallgatása, páros meghallgatás, határszabás (Shore – Whipfler, 2021).

Természetesen Magyarországon is létezik a szülősegítés, melynek egyik gondozója a Pikler Ház, ahol többféle szülőedukáció zajlik, valamint egy JátékTér nevű szolgáltatás. A Pikler Ház konkrét témákra épülő szülőedukációs előadásokat tart: gyermekváró előadások, melyek a gyermek érkezésére, az újszülött viselkedésére és gondozására fókuszál, illetve kistestvér érkezésére felkészítő programok is léteznek. A JátékTér nevű szolgáltatás pedig 6-24 hónapos babáknak és szüleiknek ad lehetőséget, hogy egy órán keresztül egy játszószobában tartózkodjanak, ahol a szülő feladata gyermeke viselkedésének megfigyelése önálló és társas játék közben. Egy szakember a gyermek játékát kíséri, egy pedig a szülő megfigyeléseit támogatja. E program szülői konzultációkkal is kiegészül, melynek célja a szülők megfigyeléseinek fejlesztése, attitűdjeiknek formálása. Kisgyermekes szülők körében népszerű a program, azonban hatásvizsgálat eredményei nem ismeretesek (Gyöngy, 2021).

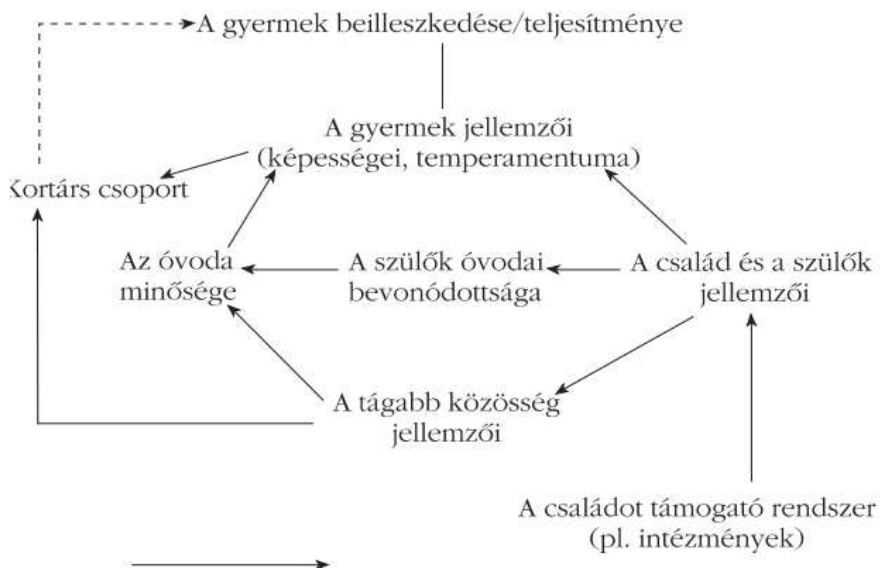
A távsegítés különböző formái ma már nem számítanak újdonságnak, hisz az internet megjelenése előtt is léteztek. A világháló térnyerését követően azonban már több online tartalom áll rendelkezásunkra különböző témákban való elmerülést illetően. Ezekkel azonban érdemes óvatosan bánni, hisz a tartalmak egy része nagyon komplex, illetve rövid, más-más szakemberektől származik, akik közül valaki tájékozottabb, kompetensebb, valaki laikus.

Előfordulhat továbbá az is, hogy egy-egy megközelítésre fókuszálva ismertetik a témát, figyelmen kívül hagyva más nézőpontok előnyeit, hátrányait. Továbbá veszélyt jelenthet ez a hozzáállás arra vonatkozóan, hogy a szülők számukra megfelelő eszközökről azt gondolják, másoknak is beválhat, hiszen ők jól választottak. Előnyként pedig kiemelendő, hogy az online közösségek önszorgató ereje rendkívül pozitív hatással lehet a kisgyermekkel otthon lévő szülők számára.

Figyelmet érdemelnek a témában íródott segítő könyvek, melyek szintén megosztják a kisgyermeket nevelő szülőket. E könyvek más-más stílusban íródnak, valamint leginkább az aktuális kor nevelési trendjeit követik, egyes szerzők saját tapasztalatokból merítenek, míg mások lehetséges, hogy klinikai mintán kidolgozott és hatásvizsgálatokkal alátámasztott módszert dolgoznak ki és mutatnak be. A laikus szülők az esetek nagy részében e széles skálán nem tudnak egyértelműen és egyszerűen választani. Megjelentek és napjainkban már széles körben elérhetők a videós tartalmak is, melyek a kisgyermekes szülőket célozzák meg, ugyanakkor számos telefonos applikáció és online kurzus elérhető, melyek segítik a szülőt gyermekük fejlődésének követésében és támogatásában. Bár ezek interaktívak, megtöltve a gyermek életkorának, fejlettségi szintjének megfelelő játékos feladatokkal, szakemberrel való konzultációs lehetőséget vagy kapcsolatot nem biztosít. Magyarországi üzleti modellben működő, elterjedt és a gyermekesek körében leginkább ismert, elérhető szülői készségfejlesztési programokhoz tartozik például Dénes Ivett weboldala (www.anyagyere.hu), mely alvástanácsadásban nyújt segítséget mini-tréningekkel, online videós és írott anyagokkal, valamint egyéni és csoportos konzultációk keretein belül, de ide sorolható még Sárosi Virág (www.skillo.hu) munkássága, aki gyermekük fejlődését segíteni kívánó szülők számára dolgozott ki különböző fejlesztő játékokat és tanfolyamokat (Gyöngy, 2021).

2.5. A szülői bevonódást befolyásoló tényezők

Desforges (2003) volt az, aki Nechyba (1999) nyomán igyekezett leírni az iskolai teljesítményt befolyásoló tényezőket s abban a szülői bevonódás szerepét. A modellt – feltételezve, hogy ezek a tényezők az óvoda közegében is érvényesek – Podráczky és Marton (2012) átültette az óvodai nevelésre (1. ábra).

Forrás: Hét Aranyalma (Módszertani gyűjtemény óvodapedagógusoknak, 67.o; Nechyba, 1999 és Desforger, 2003 nyomán szerkesztette Podráczky és Marton, 2012.)

Az eredményekből kiderült, hogy a család és a szülők jellemzője az egyik legfontosabb befolyásoló tényező a gyermek beilleszkedését és teljesítményét tekintve. A szülői bevonódás fontossága azonban kérdéses, melynek oka a mérhetőség problematikája, valamint a különböző definíciók használata. Egyes kutatásokban szülői bevonódás alatt az otthoni szülői magatartásokat értik (együtt tanulás, beszélgetés), mások pedig az intenzív kapcsolattartást a pedagógusokkal (akár spontán, akár tervezetten), míg vannak, akik szerint csak azok a szülők vonódnak be, akik az intézmény egészét érintő ügyekbe is bevonódnak (szülői munkaközösség, döntéshozatalok, önkéntes feladatok). Összefoglalva, látható, hogy a bevonódás több mindent jelenthet, melyek egymással is bonyolult kapcsolatban állnak, így a tényező önálló hatásának megállapítása nagyon nehéz, azonban kirajzolódni látszanak az összefüggések. Desforger és Abouchaar (2003) a gyermek otthoni tanulásának támogatását tekintették a legmeghatározóbb szülői bevonódásnak. További fontos tényező volt még a család társadalmi helyzete, valamint az anyagi helyzet is jelentős hatással van a szülő bevonódására, a gyermekkel kapcsolatos elvárásokra, valamint a gyermek beilleszkedésére és alkalmazkodására. Kutatások eredményei rávilágítottak arra, hogy különböző életkorokban más-más tényező hangsúlyosabb. Míg kisiskolás korban a szülő részvétele fontos a gyermek teljesítményét tekintve, addig középiskoláskorban a család társadalmi és anyagi helyzete, az iskola minősége meghatározó (Sacker et al., 2002).

Williams és munkatársai (2002) angliai mintán végzett vizsgálata során hasonló eredményeket kapott: kisiskolás korban a megkérdezett szülők 71%-a segíti gyermekét a tanulásban, ez azonban középiskolában (11. osztály) változik, 5%-ra esik vissza. A gyermek életkori változásai természetesen hatással vannak ezekre az adatokra, hisz serdülőként már nem konkrét feladatok megoldásában van szükség segítségre, hanem sokkal inkább lelki, érzelmi támogatásra (önértékelés, döntéshozatal) vágyik a fiatal (F. Lassú et al., 2012). A szülő szocioökonómiai státusza (SES) (különösen az anya végzettsége) befolyásolja a szülői bevonódást. Az alacsony SES és alacsony iskolázottságú szülők nem tulajdonítanak nagy jelentőséget az oktatásnak, így kevésbé vonódnak be a gyermek iskoláztatásába. Esetükben a mozgósítható erőforrások elérhetősége is kisebb, mint a közép- és felsőbb osztály családjai esetén. Az iskolában is fellelhetők gátló tényezők, hiszen tapasztalható, hogy az intézmény azokat a szülőket fogadja szívesen, akik az iskola és a tanárok értékrendszerével azonosulni tudnak. Az alacsonyabb státuszú családoknak azonban nehéz ezeknek a feltételeknek megfelelni, valamint idő és mozgósítható erők szempontjából kevesebb a lehetőségük, így sajnos a pedagógusok hajlamosak arra, hogy negatívan értékeljék ezeket a szülőket. Desforger és Abouchaar (2003) azt is bebizonyította, hogy a szülők gyakran távolinak és felsőbbrendűnek érzik a tanárokat. Az alacsony társadalmi-gazdasági státuszú szülők esetén ez az érzés még intenzívebb. Ennek hatására a pedagógusok hajlamosak kialakítani egy sajátos kapcsolattartást, s bár a szülőknek lenne igényük a rendszeres kapcsolattartásra, nem áll módjukban változtatni a kialakult rendszeren. Kohl és munkatársai (2000) azt állítják, hogy a szülők saját iskolai tapasztalatai is relevánsak ebben a helyzetben. Az alacsony iskolázottságú szülők leginkább kudarcokra, kirekesztettségre és motiválatlanságra emlékeznek, melynek hatására később szülőként a bevonódásuk szintén alacsony lesz. Az alacsony szülői bevonódás jellemzően előfordul továbbá az egyszülős családokban, ahol nem a motiváció hiánya okozza a kialakult helyzetet, hanem az egyedüli szülőségből fakadó terhek, idő hiánya.

Fontos szempont az is, hogy a szülő mennyire tekinti feladatának az intézménnyel való kapcsolattartást. E kérdéskörben említést érdemel az a kognitív tényező, melyet szülői énhatékonyságnak nevezünk. Ez azt jelenti, hogy szülőként hisz abban az egyén, hogy képes megváltoztatni a dolgokat. Amennyiben abban hisz, hogy valamilyen külső tényező felelős a dolgok alakulásáért, mint például tehetség, szerencse, veleszületett képességek, a szülő kevésbé motivált, s kevésbé képes bevonódni gyermeke iskolai életébe. Az iskola és a család együttműködésében a gyermeknek ugyanúgy szerepe van, mint a másik két félnek, hisz

felelősséget vállalnak azért, hogy saját feladataikat önmaguk oldják meg, s igyekeznek szüleiket megvédeni az iskolai feszültségektől. Felelősséget éreznek családjukért, szülei testi-lelki jóllétéért is, ezért előfordul, hogy az empatikusabb gyerekek igyekeznek megkímélni szüleiket az iskolai teljesítményük okozta feszültségtől. A legtöbb gyerek hajlamos azt gondolni, hogy szüleik elfoglaltak, túl sok dolguk van, és nem azt, hogy szüleik nem érdeklődőek. Ez a fajta felelősségvállalás azonban már veszélyes, a gyerek számára megterhelő lehet, szülőként érdemes tehát folyamatosan monitorozni a gyerek iskolai életét (Ráczné Török – Virág, 2019).

Miért fontos a szülők bevonása az óvodai/iskolai életbe? Ennek többféle indoka is lehet. Ahogy Marcsekné Lukács Valéria megfogalmazta: *„a gyerekek közösek, az iskola és a szülő érdeke, hogy belőlük valami különleges dolog alakuljon ki.”* Az intézmények többsége azonban az utóbbi évtizedekben gazdasági és társadalmi változásokat tekintve igényüket fejezték ki a szülőkkel való együttműködés iránt *„...az óvodáknak érzékenyen kell reagálniuk azokra a változásokra, amelyek az utóbbi években történtek, a társadalmi változásoktól a gazdasági változásokon át a szülői elvárások megváltozásán keresztül és ezt úgy tudja partnerséggé kovácsolni, hogy közben a saját szakmai értékeit, a hitelességét megtartva megpróbálja a kettőt egyensúlyba hozni. És ettől lesz a partnerség kétoldalú és együttműködő”* (Podráczky, 2012, 86.) Az együttműködés iránti igény a szülőkben is megfogalmazódik. Nemcsak passzív megfigyelők szeretnének lenni, hanem erős vágyat éreznek arra, hogy aktívan részt vegyenek a pedagógiai folyamatokban. Lénárd András az ELTE Gyakorló Általános Iskola oktatója a következőként fogalmazza ezt meg: *„...nálunk a szülők igénylik, sőt azt kell, hogy mondjam, elvárják, hogy bevonjuk őket ebbe a folyamatba (...) a szülők ebben a körben bizony rendelkeznek professzionális, vagy közel professzionális pedagógiai nézetekkel vagy tudás elemekkel is, és a kommunikációban nekünk erre kell építeni. (...) Tehát sokszor irigylésre méltó a helyzetünk, de egy más oldalról más nehézségek merülnek fel”* (F. Lassú, Perlusz – Marton, 2012, 87.)

A szülő és a pedagógus interakciójának fő célja az információcsere, ezért a két fél egymás munkáját úgy tudja támogatni, ha a gyermek fejlődése érdekében megosztják saját információikat egymással. A szülő sok olyan infóval rendelkezhet gyermekéről, ami a pedagógus számára elérhetetlen, míg a pedagógus olyan értékes és hasznos gondolatokat oszthat meg a szülővel, mely segíti őt az intézményben való tájékozódásról, továbbá képet kaphat gyermeke fejlődésének útjáról. Különösen fontos ez sajátos nevelési igényű és egyéb hátránnyal rendelkező gyermekek esetén, ahol a szülők társterapeutaként jelennek meg az

intézményes nevelésben (Sodogé – Eckert, 2004). Fontos szerepe van a családot segítő hálózatnak egyaránt, így a velük való kapcsolattartás és együttműködés is jelentős befolyásoló tényező a gyermeket tekintve. Magyarországon régóta működő EGYMI-k (egységes pedagógiai módszertani intézmények) segítik az integrált nevelést támogató intézmények munkáját (Papp, 2008). A gyermek fejlődését illetően vannak olyan terápiás beavatkozások, melyek megkövetelik a szülők aktív jelenlétét, valamint a gyermekekkel foglalkozó szakemberekkel való szoros együttműködést. Erre jó példa a „kéttanáros modell”, mely a két pedagógus munkaidejének átfedését használja a gyermek fejlesztését szolgáló foglalkozások megtartására (Vargáné, 2011). A pedagógus, fejlesztő szakember és a szülő együttműködése az óvodai nevelést az inklúzió irányába mozdíthatja el.

A 90-es években kutatások indultak, melyek lényegében szülői közvélemény kutatások voltak a kapcsolatrendszerben tapasztalható feszültségekről, iskolával kapcsolatos elvárásokról, információkról, tájékozottságról. Az eredményekből levonható az a következtetés, hogy a szülők nagy része szeretne aktív részese lennie a gyermeke tanulási folyamatainak és a pedagógus-szülő kapcsolat kialakítását is előnyben részesítik. A 2001/2002. években az Oktatási Minisztérium megbízásából a magyar óvodarendszerre kiterjedő vizsgálat indult, mely leginkább a szülők óvodaválasztására, a befolyásoló tényezőkre és szülői igényekre terjedt ki. Az eredmények azt mutatták, hogy a szülők leginkább az óvoda közelségét és a pedagógusok személyét veszik figyelembe választáskor, ugyanakkor a szülők jelentős része az óvodaválasztást nem tekinti szabad intézményválasztásnak. Az óvodával való kapcsolattartást szinte mindenki az anya feladatának tekintette, melynek legfontosabb alkalmi a gyermek óvodába vitele és a hozatalakor. Ez az elképzelés azonban nem egyezik a pedagógusok véleményével. A családlátogatás nem szerepelt a kedvelt kapcsolattartási formák között, sőt, a rosszabb helyzetben lévő családok kellemetlenségként élik meg az ilyen alkalmakat. A szülők irányából erős nyomás volt érzékelhető az óvoda iskola-előkészítő feladatát tekintve. A szülők egytizede számára az is fontos lenne, hogy beleszólhassanak az óvoda életének szervezésébe. A szülői elégedettség mérése során kiderült, hogy a szülők igényelnék a több családi rendezvényt, valamint a színesebb óvodai programokat gyermekeik számára. Hosszú távon azonban ez egy olyan stratégia kidolgozását jelentené, mely lehetővé teszi a szülők bevonását, valamint a partnerkapcsolatok kialakítását. A családi és az óvodai nevelés illeszkedésének vizsgálata során teljes illeszkedést nem találtak, azonban nagy volt az átfedés, s a szülők többsége nyilatkozott úgy, hogy szívesen kér tanácsot a pedagógusoktól. A kutatásból az is kiderült

azonban, hogy a szülők egy része ezt elképzelhetetlennek tartja, s ők azt gondolják, hogy nézeteik teljes mértékben eltérnek az óvodapedagógusok elképzeléseitől. A kutatók egyik megállapítása az volt, hogy a jövőt tekintve nagy kihívások elé néznek az óvodapedagógusok a szülőkkel való kommunikációt illetően (Török, 2004).

Napjainkban számos, a szülők bevonását célzó és szülőket segítő, kompetenciájukat erősítő program létezik, különösen a hátrányokkal küzdő, sérülékeny családokat tekintve (F. Lassú, Perlusz – Marton, 2012). Természetesen nem pusztán a hátrányos helyzetű, alacsony iskolázottságú szülők támogatása a cél, hanem a kedvező feltételeket biztosító szülők énhatékonyságának erősítése egyaránt fontos. A szülők bevonása és kompetenciájának erősítése már az iskola megkezdése előtt is fontos feladat, mely elméletileg nagyban függ a gyermek életkorától. Ennek értelmében minél kisebb a gyermek, a felnőttek, a szülők annál inkább egymásra, illetve az egymástól származó információkra vannak utalva. Érthető tehát, hogy a bölcsőde alapvető dolognak tartja a szülőkkel való rendszeres kapcsolattartást és annak szimmetrikusságát. Ahogy fejlődik a gyermek, ez az egymásra utaltság csökken, véglegesen azonban nem szűnik meg. Az óvodás és kisiskolás szakaszban a szülők és pedagógusok egymásra vannak utalva, a későbbiekben azonban ez csökkenni fog. A szülői bevonást meghatározza az is, hogy az óvoda, illetve a bölcsőde az első olyan intézmény, mely a gyermek neveléséhez kapcsolódik, s a szülő ezeken a színtereken találkozik először olyan szakemberekkel, akik részt vesznek a gyermekük nevelésében, s az is lehet, hogy sajátjuktól eltérő prioritásokkal teszik ezt. E kapcsolat meghatározza, a szülő hogyan viszonyul az intézményes nevelés egészéhez.

A szülő kompetenciájának erősítése során szakemberként arra kell törekednünk, hogy a szülő szülői feladataiban kompetensnek és hatékornak érezze magát, s ne akarjuk meggyőzni arról, hogy vegyen részt minden iskolai eseményen, rendezvényen. Különböző térségekben végzett vizsgálatok eredményei azt mutatják, hogy a szülői bevonódás otthoni formáinak nagyobb jelentősége van a gyermek beilleszkedésére és teljesítményére vonatkozóan, mint annak intézményes formái (Desforges – Abouchar, 2003). Az intézmények célként tűzhetnék ki a szülő segítségét abban, hogy képes legyen gyermeke fejlődésének elősegítésére, s higgyenek hatékony szülői működésükben. E támogatói rendszernek azonban nem a család rizikófaktoraira, hanem erősségeire és védőfaktorai kellene építenie (Kas és munkatársai, 2015).

A szülők bevonását egyes intézmények már sikeresen megvalósítottak, ennek alapján szeretnék ismertetni néhány alapelvet az olvasóval (F. Lassú, Perlusz – Marton, 2012):

- A szülők, a szülő kompetenciájának **elfogadása** és elismerése a sikeres kapcsolat alapja.
- Az intézmény, a pedagógus által kezdeményezett **kölcsönös bizalom** kialakítása szintén egy fontos pillére a szülő-intézmény kapcsolatának. Hátrányos helyzetű családok esetén, illetve azon szülők, akik akár gyermek, akár felnőttkorukban rossz élményekkel gazdagodtak nehéz a bizalom kialakítása.
- A szülő egyenrangú partnerként való kezelését segíti bizalmi alapú, kölcsönösségre épülő **kommunikáció**, mely verbális és nem verbális szinten is megjelenik.
- Kitüntetett szerepe van továbbá a kommunikációban a **pozitívumok keresésében** és azok kihangsúlyozásában. Legtöbbször ez a nehéz helyzetben élő családokat hatékonyan támogatja. Kritika helyett a sikeres nevelési elvek és gyakorlatok elismerése jelentős szerepet tölt be a szülő-intézmény kapcsolatában.
- Fontos a **gyermekre vonatkozó pozitívumok** kihangsúlyozása. A szülő ugyanis pusztán gyermeke érdekeit tartja szem előtt az intézménnyel való kapcsolattartás során. S ha a pedagógus személyre szabottan kommunikál a szülővel, azt sugallja, hogy törekszik a gyermek alapos megismerésére.
- A **rugalmas alkalmazkodás** a kapcsolatépítés és fenntartás szempontjából meghatározó.

Joyce Epstein (2001) kidolgozott olyan lehetőségeket, tevékenységformákat, melyek alkalmasak lehetnek a szülő-intézmény partnerségének előmozdítására. Bár a szerző mindezt az iskolák sémájára alkotta meg, számos szakember gondolja azt, hogy az óvodai nevelés gyakorlatába is beilleszthetők ezek a gyakorlatok. A továbbiakban ezek közül néhányat ismertetek az olvasóval, a teljesség igénye nélkül.

A **szülőkkel való foglalkozás** egy építő lehetőség lehet, mely lefedi a nevelési tanácsadást, a szülők nevelését célzó tréningeket, gyermekneveléssel kapcsolatos programokat, családtámogató programokat, orvosi ellátás, egészséges táplálkozás és egyéb hasznos témában kompetens szolgáltatásokról szóló felvilágosítást, valamint a családlátogatásokat. A már sokszor említett, jól megtervezett **kommunikációs** lehetőségek az

intézmény és a család között befolyásolhatja a szülői bevonódás szintjét. Az intézmény részéről szimpatikus megnyilvánul a szülőértekezletek tartása, valamint a rendszeres információnyújtás, mint például hírlevelek, üzenetek, felhívások. Az **önkéntes munka** során megszervezhető (és megszerezhető) a szülő segítsége és támogatása, valamint éreztethető, hogy számít a véleményük, hogy fontosak az intézmény életében. A pedagógusok ötleteket adhatnak a szülőknek az **otthoni tanulásra** vonatkozóan, információkkal láthatják el őket a gyermek életkori jellemzőiről, továbbá javaslatokat tehetnek, mely tevékenységekkel, játékokkal segíthetik gyermekük fejlődését. A szülők **döntéshozatalának** lehetővé tétele szintén egy fontos aspektusa az intézmény-család kapcsolatának. Elterjedtek a szülői munkaközösség csoportok, a szülői képviselő kialakítása, illetve a szülőket felölelő hálózat kiépítése (Podráczky – Marton, 2012).

Fontosnak tartom ismertetni az olvasóval a nemzetközi gyakorlatban bevált technikákat, melyek a szülő és az intézmény kapcsolatára építenek, segítve ezzel az együttműködést. Elsőként a szülők és az óvoda közötti információcserére térek ki, mely helyi szintű feladatot jelent, ugyanis minden intézménynek saját feladata megtalálni és alkalmazni a megfelelő működésmódokat. Az óvoda és a családok közötti kommunikáció fejleszthető, melynek ismeretese a hagyományos formái – ezeket mi magunk is gyakoroljuk -, ugyanakkor egyes intézmények már kihasználják és élnek az elektronikai eszközök által felkínált lehetőségekkel, mint például az intézmény honlapja, szülői óra (pl. skype), elektronikus levelezés. Egyes intézmények nagy hangsúlyt fektetnek az iskolai események videofelvételen történő megörökítésére, így azon szülők is részesei tudnak lenni ezeknek, akik nem tudnak jelen lenni az adott alkalmon. A szülők-óvoda közötti kapcsolattartás különböző módokon történhet, a lényeg az, hogy minden intézmény megtalálja azt a módszert, amely a számára és a szülők számára a leginkább megfelelő, és optimálisan biztosítja az információk és vélemények szabad áramlását.

Az ünnepek, a különböző rendezvények, szabadidős és kulturális tevékenységek, ahol a gyerek, a pedagógus és a szülő egyaránt részt vesz sokrétű és hangsúlyos szerepet tölt be. Kiemelt jelentőségű ez azokban az esetekben, amikor kisebbségi közösséget megszólítva teszi ezt az intézmény, erősítve az összetartozás érzését. Ugyanakkor ezek az események a családok számára egyaránt lehetőséget biztosítanak egymás megismerésére és elfogadására. Az elfogadást indirekt, nagyon természetes módon befolyásolják pozitívan az olyan közösen végzett tevékenységek is, ahol a szülők mindenféle megkülönböztetés nélkül alkotnak egy csapatot. Ilyenek pl. a gyerekeket-szülőket-pedagógusokat egy csapatba tömörítő versenyek,

mérkőzések, kirándulások, közös főzések. A szülők egy további támogatási formája lehet az ismeretterjesztő óvodai előadások szervezése, ahol lehetőség nyílik arra, hogy érdeklődési körüknek megfelelően szakemberek előadásait hallgathassák meg, valamint tanácsot kérjenek tőlük. Ez a támogatási forma az esetben működhet, ha az intézmény előzetes felmérést végez a szülők között. Gyakori érdeklődési téma szokott lenni az iskolaválasztás kérdése, melyről a szülők szívesen tájékozódnak, valamint nyitottak kérdéseik feltevésére és tanácskérésre. A szülőkkel való kapcsolat erősítését segíti azok projektekkel kapcsolatos tevékenységekbe való bevonását. A projektek során aktívan részt vehetnek az intézmény életébe, behozhatják saját kompetenciáikat, valamint fontosnak érezhetik magukat és a véleményüket, melyet az adott intézmény már a projekt tervezés folyamatában felmér. Az intézmény önkéntességhez való pozitív hozzáállása motiválhatja a szülőket az intézmény életébe való bevonódásra, valamint az önkéntes munkák elismerése – például egy köszönőünnepség keretein belül – erősítheti az intézmény és a szülők kapcsolatát, motiváltságát és elégedettségét. A nemzetközi gyakorlatban elterjedtek a szülői szobák vagy szülői centrumok, melyeknek célja az otthonosság, a komfort érzet megteremtése a szülők számára, így ösztönözve őket az intézménnyel való kapcsolattartásra, hisz az megteremt minden tárgyi feltételt ehhez a folyamathoz. Magyarországon is megjelent már ez a szülői szoba jelenség, melyet a Lépésről lépésre program tartalmaz részletesebben. Egy amerikai modell adaptációja az itthon elérhető változat, mely megfelelő körülményeket szolgáltat a segítő szakemberek, a szülők és a pedagógusok konzultációjának (Podráczky – Marton, 2012).

2.6. A szülők támogatása - hazai és nemzetközi körkép

A szülőket napjainkban már többféle, különböző formájú és minőségű, professzionális és amatőr szolgáltatás célozza meg. A szülő támogatása elsősorban a szülők pszichoedukációjára fókuszál, melynek célja, hogy a gyermek jóllétét, valamint a szülő-gyermek kapcsolatot erősítse (Ferenczi, 2019). A szülőedukáció a családi nevelés egyik támogatója, mely az esetek jelentős részében csoportos formában valósul meg. A szülők edukációja egy olyan beavatkozás, melynek egyértelmű tartalma, célcsoportja és céljai vannak. A program maga a szülői kompetencia erősítésére és/vagy a szülői viselkedés megváltoztatására fókuszál, továbbá célja, hogy a gyermekek pozitív fejlődési kimenetelét támogatja. Az edukációs programok olyan szülői képességekre, érzésekre, vélekedésekre és feladatokra irányulnak, melyek által a szülők olyan tapasztalatokat szerezhetnek, ami ismereteiket bővíti, illetve segíti azok megértését. A családok működését pozitívan befolyásolják ezek a programok,

ismereteket nyújtanak a gyermekek fejlődéséről és a kapcsolatokról, alternatív stratégiákat mutat a nevelésben, készségeket fejleszt és újakat tanít. A szülőedukáció célozhat minden szülőt, vagy speciális csoportokat is (pl.: autizmus spektrum zavarral élő gyermekek szülei, veszélyeztetett gyermekek szülei, stb.), természetesen tartalma és céljai a célcsoport függvényében változnak. Ugyanakkor minden szülőedukációnak, szülőcsoportnak a gyermek jólléte szempontjából alapvető tényezőkre kell fókuszálnia. Stabil, szeretetteljes, gondoskodó, kölcsönös kapcsolatra a szülővel, a biztonságra, a kiszámítható nevelésre és fegyelmezésre, a bátorító, ingergazdag tanulási környezetre (Smith et al., 2002).

A szülőket segítő szolgáltatások lehetnek prevenciós és intervenciós jellegűek. Míg a prevenciós jellegű segítség a problémák kialakulását igyekszik megelőzni, valamint a különböző pszichopatológiák és a szülő-gyermek kapcsolat terheltségének kialakítását, addig az intervenciós támogatás célja a már meglévő problémák kezelése. Megvalósítás tekintetében a szülősegítés több formáját ismerhetjük: (1) vannak rendszerszintű és általánosan elérhető elemek, (2) klinikai gyakorlatban, célzott problémák esetén, társadalombiztosítással igénybe vehető formák, (3) továbbá bizonyos célcsoportokra fókuszáló formák. Ez utóbbit leggyakrabban pályázatok, önkormányzatok, alapítványok támogatják anyagilag.

Európában egyedülállónak tekinthető a védőnői szolgálat működése, mely az alap egészségügyi ellátás mellett kötelezően működő szolgáltatás. Ennek elsődleges célja az anya és a gyermek védelme, valamint az egészségügyi célok hangsúlyozása (oltás, fejlődési lemaradások, elmaradások), s nagy előnye, hogy mindenki számára ingyenesen elérhető. A védőnők leginkább státuszvizsgálatok és tanácsadás keretein belül támogatják a családot a várandósság, valamint a kisgyermekkor időszak során (Kereki – Major, 2014). A szülősegítés azonban nem azonos a konkrétan gyermeket célzó fejlesztési foglalkozásokkal. Magyarországon például a kötelező, ingyenes óvodai ellátást a gyermeket célzó fejlesztő beavatkozásnak tekintjük. Ezzel szemben a Biztos Kezdet program – mely törvényi szabályozáson alapul – a hátrányos helyzetű szülők segítségét tűzte ki céljául. E program a szülői készségfejlesztésre fókuszál, valamint a gyermekfejlődés ismereteinek bővítésére és a pozitív szemlélet kialakítására. A szervezet által rendezett programokon hátrányos helyzetű szülők és azok nappali ellátásban még nem részesülő gyermekeik vehetnek részt. A gyermek intézménybe kerülésekor e feladatot átveszik a pedagógusok (Gyöngy, 2021).

Az online szülőtréningek népszerűvé váltak az utóbbi években, köszönhetően részben a COVID-19 járvány miatti lezárásoknak, illetve a nehezen elérhető populációk

megszólítására is hatékony eszköznek bizonyult. Az online szülőprogramoknak van teljes mértékben online, valamint hibrid változata. A hibrid verzió során a szülő saját maga motivációjának köszönhetően végzi a tréninget, melyet segít fenntartani egy-egy szolgáltatói üzenet (Day – Sanders, 2018). A Triple-P program (Positive Parenting Program) esetén a jelenléti és az online tréning összehasonlításáról beszélhetünk. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az óvodás gyermekek szüleinek tartott online tréning ugyanolyan hatásos volt, mint a jelenléti oktatás (Prinz et al., 2012). Már 2010-ben is megfigyelhető volt, hogy a digitális formában elérhető szülőtréningek alkalmasak a társas támogatás, a szakemberekkel való konzultáció, valamint a szülői kompetencia fejlesztésére (Christa et al., 2013). Ugyanakkor tetten érhető volt az is, hogy a hosszabb ideig tartó tréningeket alacsonyabb arányban teljesítették, mint a rövidebbeket (Breitenstein et al., 2014). Bár nagy lépés lehet ez az intézmények számára, azonban azt is figyelembe kell vennünk, hogy ezek a digitális tréningek nem mindenki számára lesznek elérhetők, s leginkább a veszélyeztetett populációk maradhatnak ki e programokból (Hansen et al., 2019). Az online tréning hatása azonban nem minden esetben pozitív, ritkán ugyan, de példát is találunk erre a publikációkban. Például az eParent program digitális verziója kezdetben eredményesnek bizonyult, az eredmények alapján viszont hatását tekintve nem különbözik a jelenléti tréningektől (Breitenstein et al., 2021). A szerzők úgy gondolják, hogy problémát okozhatott a szülők teljes önállósága a tréninget illetően, ezért egy hibrid megoldást javasolnak. Az ausztrál szülők számára elérhető ParentWorks nevű program, melyek a gyermek problémás viselkedésére, integrált családi intervencióra adaptáltak, 2-16 éves gyermeket nevelő szülők számára. A kurzus részletekben elérhető, szükséges egyes modulok teljesítése, mielőtt a felhasználó a következő szintre lépne. 2018-ra már háromezren csatlakoztak a programhoz, azonban a kurzust teljesítők alacsony száma jellemző, míg a lemorzsolódás rendkívül magas (A regisztrált 2976 főből mindössze 218-an teljesítették a kurzust). Ennek következtében a szakemberek vizsgálni kezdték a kurzus teljesítésének hátterében álló tényezőket, s arra jutottak, hogy azon szülők, akik fiatalabb, ugyanakkor súlyosabb viselkedési problémával rendelkező gyereket neveltek, gyakran félbehagyták a kurzust. Ennek oka lehet saját diszfunkcionális szülői viselkedésük. A szülő akkor volt motiváltabb és kitartóbb a kurzus elvégzésére, ha gyermeke idősebb volt, valamint annak problémás viselkedése kevésbé volt súlyos. A félbehagyókra jellemző volt továbbá az egyetemi végzettség. S az egyedülálló szülők magasabb arányban voltak jelen a kurzust teljesítők körében. Ez azt mutatja, hogy az online tréningek rendkívül alkalmasak lehetnek az egyedülállók részére, hisz ez esetben nem szükséges a gyermek felvigyázását külső erők segítségével megoldani, hisz a kurzust akkor végezheti a szülő, amikor számára

megfelelő az időpont. Gyakran pszichés nehézségek akadályozzák a szülőt abban, hogy olyan programokban vegyen részt, ahol segítséget kaphatna nehézségeinek csökkentésében, melyből leginkább talán a gyermekek profitálhatnának (Dadds et al., 2019). E program kapcsán megfigyelhető volt az is, hogy azon gyermekeknél, akiknek a szülei súlyosabb viselkedési problémákat jeleztek a program kezdetekor, nagyobb javulást találtak, mint azon társaiknál, akik már a program elején kevesebb problémáról számoltak be (Piotrowska et al., 2020). Említést érdemelnek még az angol nyelvű MOOC képzések. Az egyik ilyen tanfolyam a Coursera oldalán is elérhető Everyday Parenting: The ABCs of Child Rearing, mely egy gyakorlatorientált, klinikai és kutatási eredményeken alapuló kurzus. A gyerek nemkívánatos viselkedésére vonatkozó hiedelmeket és tévhiteket mutatja be, valamint technikákat ad a szülő kezébe ezen esetekre. A kurzus folyamata során kipróbálható és kipróbálandó feladatokat ad a szülők kezébe, melyek megoldást nyújthatnak a viselkedésformálást illetően. David Barner nevéhez köthető a The Science of Parenting tanfolyam, mely a szülők számára érdekes témákat tartalmaznak, mint például öröklés, örökbefogadás, viselkedésgenetika, nyelvelsajátítás, családi kultúra, alvás, diéta, tanulás és társai. A kurzust szakértői interjúkkal tették színesebbé. Előbbi kurzus inkább intervenció jellegű, míg utóbbi ismeretterjesztő, prevenciós kurzusnak tekinthető.

3. Gyakorlati tapasztalatok

3.1. Intézményünk sajátosságai

Az ötvöskónyi óvoda története egészen a 60-as évekig nyúlik vissza, ugyanis községünkben akkor jelent meg egyfajta sürgető igény az óvoda létrehozására. Kezdetben inkább napköziként, a későbbiekben pedig más intézményekhez csatolva, tagintézményként működött, 2013 nyarától pedig önálló nevelési-oktatási intézmény szerepét tölti be. Az épület jól felszerelt a gyermekek és az ott dolgozók igényeinek megfelelően. Az intézményben 4 óvodapedagógus, 3 dajka dolgozik. Az önkormányzat két közhasznú munkavállaló biztosításával segíti óvodánk működését, ők az ételszállításban vesznek részt. Kiemelendő továbbá óvodánk elfogadó attitűdje, melynek köszönhetően 3 fő roma származású munkavállalója van az intézménynek.

Óvodai nevelésünk alapelve a gyerek tisztelete, feltétel nélküli elfogadása és szeretete. A gyermeket, mint fejlődő személyiséget, biztonságos, optimális feltételrendszerben történő, biztonságot nyújtó nevelés, gondoskodás és különleges védelem illeti meg. A családi nevelés

elődlegességének elismerése mellett, az óvoda kiegészítő, hátránycsökkentő szerepének biztosítása, esélyegyenlőség elősegítése. A „minden gyermek más” szemlélet elfogadása után olyan nevelési célokat tűztünk ki, melyek elérését csak az adott gyermek személyre szabott, egyéni differenciált fejlesztésével valósíthatunk meg. Óvodánkban teljes integráció érvényesül. A sajátos nevelési igényű gyermekek egész napjukat társaikkal együtt töltik, a szakfejlesztést heti két alkalommal utazó gyógypedagógus, heti egy alkalommal pedig logopédus végzi. Kiemelt figyelmet fordítunk a gondozási tevékenységre, melynek folyamatában az óvodapedagógus nevel, erősíti a kapcsolatát a gyermekekkel, támogatja önállóságuk fejlődését, együttműködve a gondozást segítő dajkával. Óvodánk pedagógiai programjának megfelelően nagy hangsúlyt fektetünk a különleges bánásmódot igénylő gyermekekkel való foglalkozásokra, az egyéni fejlesztésre, az egyénekben lévő különbségek fel- és elismerésére. Minden gyermeket játék- és egyéb tevékenység közben meghatározott szempontok szerint fejlesztünk. A szülők igény szerint, de legalább negyedévente egyszer tájékoztatást kapnak (személyes beszélgetések, fogadó órák alkalmával) gyermekük fejlettségéről, igény szerint javaslatokat adunk az otthoni fejlesztés módjára. A tájékoztatás alapjául az egyéni fejlesztési napló és a gyermekek alkotásai szolgálnak.

3.2. A szülőkkel való kapcsolat alapelvei és gyakorlata intézményünkben

Nevelőtestületünk egyik kiemelt célja a családokkal való nyitott, bizalomra és kölcsönös segítőkészségre épülő kapcsolat kiépítése és megtartása. A szülők körében minden nevelési évben partneri igényfelmérést végzünk, melynek során az derül ki, hogy elégedettek a munkánkkal. Észrevételeiket figyelembe véve törekszünk nevelő és oktató munkánkat még hatékonyabbá tenni. Igyekszünk minél több, szülőkkel való közös programot szervezni, amelyeken betekinthesnek gyermekeik óvodai életébe. Sikerült elérnünk, hogy a szülők (napi személyes beszélgetések, vagy előre megbeszélt időpontok keretében), bármilyen témában hozzánk fordulnak segítségért, néhány fontos döntésük előtt kikérik véleményünket és igyekeznek megfogadni tanácsainkat. Amennyiben a felmerülő probléma túlnő rajtunk, javasoljuk szakember bevonását. Feladatunk a folyamatos segítő és nem számon kérő kapcsolat megtartása. A megváltozott társadalmi körülmények arra készítették a nevelőtestületet, hogy újra gondolja a szülőkkel való kapcsolattartás és együttműködés formáit. Ebben elsődleges, meghatározó szerepet tölt be a gyermek érdekét szem előtt tartó pedagógiai irányelvek és gyakorlat kölcsönössége.

Munkám során célom az ötvöskónyi óvodában kialakított gyakorlataink fejlesztése, melynek segítségével tovább erősíthetnénk a szülőkkel való kapcsolatot, valamint a szülők bevonódásának támogatását az óvodánk tevékenységeibe, életébe. Elsősorban vegyük számba, milyen kapcsolattartási lehetőségeink voltak régen, s milyeneket gyakorlunk ma. Korábban jellemzően csak a családlátogatások és szülői értekezletek alkalmával találkoztunk a szülőkkel. Ugyanakkor kiemelt figyelmet érdemel az is, hogy családlátogatásra nem szívesen fogadtak minket, többen bezárkóztak, esetleg elutaztak, és voltak olyan szülők, akik a szülői értekezleteken sem jelentek meg. Feltételezéseink szerint ennek okai a társadalmi, szociális eltérések a pedagógusok és szülők között, valamint eltérő kulturális sajátosságaik, érték- és normarendszerük. Azonban óvodánk pozitív hozzáállása, szülők felé mutatott pozitív attitűdjeink, elfogadó, partneri viszonyulásunk sokat változtatott ezen az évek alatt. Például a hagyományos szülői értekezlet helyett e program keretein belül közös képek nézegetésére van lehetőség, a gyermek társaságában, s a szülőkkel karöltve félévkor és év végén. Talán ezt tekinthetjük eddigi legsikeresebb módszerünknek a szülőkkel való kapcsolattartás, illetve a szülők bevonásának lehetőségeként. Lefotózzuk a gyermekeket a napi tevékenységek végzése közben és ezeket mutatjuk be csoportonként a szülőknek, gyermekeknek. Közben kötetlen beszélgetésben lehetőségünk van átbeszélni az aktuális kérdéseket. Tapasztalataink alapján ez a megoldás nagy élmény volt mindenkinek, ellentétben a hagyományos, frontális szülői értekezletekkel.

Az esélyegyenlőséget hangsúlyozzuk, melyet bizonyít az "Esélyteremtő óvoda" programban (EFOP313való részvételünk, ahol a család és az óvoda együttműködése, valamint a gyermekek körében a hátrányaik csökkentése és az esélyegyenlőség biztosítása óvodai fejlesztő programok szervezésével volt a két kiemelt területünk. Cselekvési tervet készítettünk, melyben meghatároztuk a szükséges feladatokat, tevékenységeket, módszereket, felelősöket és a határidőket, majd összefoglaltuk a szervezett programok eredményét. A cselekvési terv megvalósítása megmutatkozott mind az óvodapedagógusok, mind pedig a szülők szemléletváltásában. A szülők a közösen végzett programokon való részvétellel nagyobb belelátást kaptak óvodánk mindennapi életébe, megismerték gyermekeik ottani tevékenységét. A gyermekek szívesen vettek részt ezekben a tevékenységekben. Sokféle új ismerethez, tapasztalathoz, identitástudatuk alakulása mellett a beilleszkedéshez szükséges képességek birtokába jutottak, amely hozzájárult személyiségük kibontakozásához, és az iskolára való optimális felkészülésükhöz. Céljaink tudatos, jól átgondolt meghatározása ellenére azok csak részben valósultak meg. Sok új, érdekesnek ígérkező programot terveztünk, amihez sajnos nem mindig tudtuk biztosítani a megfelelő tárgyi-, vagy személyi

feltételeket, vagy az érintettek érdeklődése nem volt elegendő. Ugyanakkor elindult egy progresszív folyamat a szülők intézményünkhöz, gyermekükhöz való pozitív hozzáállásban. A tapasztaltak alapján újabb módszereket, megvalósítási formákat kellett keresnünk a szülő érdeklődésének és aktivizálásának fokozására a szervezett tevékenységeken való nagyobb számú részvételük érdekében. A programok tervezésekor figyelembe vettük az adott időszak aktualitását, valamint a gyermekek és szülők körében végzett igényfelmérés eredményét. A szülőkkel való közös programokkal sikerült a családokkal való bizalomra és kölcsönös tiszteletre, segítőkészségre épülő kapcsolat elmélyítése. Úgy gondolom tehát, hogy a hazai és nemzetközi szinten javasolt a szülők bevonását megcélzó technikák hatékonynak bizonyulnak óvodánk esetében a szülőkkel való kapcsolat mélyítésében és erősítésében. Ahogyan igazolást nyert az is, hogy az intézményeknek saját maguk szükséges felmérni azt a módszert, amely a szülők és az óvoda számára egyaránt megfelelő, s optimálisan biztosítja az információk áramlását.

A szülő-óvoda partnerség elősegítése érdekében javasolt továbbá az ünnepek, rendezvények, különböző szabadidős és kulturális programok szervezése. Ennek mintájára intézményünk nagy hangsúlyt fektet különböző, szülők bevonását lehetővé tevő programok lebonyolítására. Rendszeres programjaink közé tartozik az apák napja alkalmából megrendezett sport nap, játékos vetélkedővel, akárcsak az anyák napi köszöntés és közös játék. A közös ünneplésekhez tartoznak a Márton napi lámpás felvonulásaink, ahol rendszerint a szülők is részt vesznek, valamint a karácsonyi kézműves délelőttök, ahol a gyermekek, a pedagógusok és a szülők együtt alkothatnak, ünnepelhetnek és játszhatnak. Részt veszünk továbbá a falusi programokon, rendezvényeken, ahol fellépünk a gyermekekkel és aktívan bevonódunk a vendégek ellátásába, kiszolgálásába. Ilyen alkalmak például a gyermeknapok, a karácsonyi gyertyagyújtás, és a falunap, valamint az idősek napja. Fontos számunkra az is, hogy a szülők önkéntesen vállaljanak részt óvodánk életében, ezért lehetőségként ajánljuk fel a tavaszi virágültetésben és udvarrendezésben való részvételt, ahol szép számmal jelennek meg a szülők.

A gyermekek támogatása mellett óvodánk dolgozói és környezetünk a családokat, a szülőket egyaránt segíteni kívánja. Például az adományok érkezésekor személyesen szállítjuk ki azokat a családokhoz, így közelebb kerülve hozzájuk, valamint betekintést nyerve a család lakóhelyének körülményeire, az otthoni létükre, s az egymással való kapcsolatukra. Ennek értelmében a pályázatokat is folyamatosan figyeljük, s pályázunk a családok és gyermekek hátrányainak csökkentését célzó lehetőségekre. A szülők számíthatnak ránk, segítségünkre

hivatalos papírok kitöltését illetően, bíznak bennünk, így ezt a támogatási formát gyakorta igénybe veszik.

Végezetül pedig szeretném megemlíteni azokat a kommunikációs eszközöket, melyeket az óvoda dolgozóiként rendszeresen gyakorlunk. A család és az intézmény hatékony együttműködése céljából Rief és Heimburge (2006) által megfogalmazott kommunikációs ötletekből merítettünk. A szerzők szerint annak érdekében, hogy kialakuljon egy jó kapcsolat a pedagógusnak törekednie kell kommunikációs képességeinek javítására. Óvodánk dolgozói számára fontos a tiszteletteljes és ítélkezéstől mentes kommunikáció, valamint a szülők irányából származó információk és erőfeszítések értékelése. Továbbá annak elfogadása, hogy a gyermekeket szüleik ismerik a legjobban. A szülőkkel való interakcióink során hangsúlyozzuk és érzékeltetjük velük, hogy fontos számunkra gyermeke, törődünk vele, s törekszünk az együttműködésre. Rendszeres a gyermekekről szóló pozitív visszajelzés szüleik számára, szóban, telefonon és írásban egyaránt. Az óvodánkba járó gyermekek szüleit tájékoztatjuk elérhetőségeinkről, egyértelműen közöljük elvárásainkat, céljainkat és szokásainkat, melyek követése során számítunk a szülőkre, mint az óvadás és gyermekét támogató személyre. A koronavírus járványtól függetlenül érzékeltettük a szülőkkel, hogy szívesen látjuk gyermekeiket az intézményben, törekszünk kideríteni azt is, hogy miben tudunk nekik segíteni. Ugyanakkor, ha gondjaink akadnak a gyermekkel, azt is egyértelműen, személyesen közöljük a szülőkkel, érthetően elmagyarázva aggodalmunk okát. A negatívum mellett természetesen a pozitívumok megosztásáról sem feledkezünk el. Távol tartjuk magunkat a negatív minősítéstől (soha nem mondjuk, hogy a gyermek lusta, rossz és társai), s érzékeltetjük a szülőkkel, hogy mindent megteszünk annak érdekében, hogy gyermekét segíthessük. Ha valamilyen problémával hozakodunk elő a gyerekekkel kapcsolatban, mindenképp felmérjük a szülők ismereteit és tapasztalatait, korábban is előfordult már ez a viselkedésforma, kaptak-e esetleg ehhez hasonló visszajelzéseket. A helyzet javítása érdekében ismertetjük a szülőkkel rendelkezéseinkre álló lehetőségeinket, kérjük az ő segítségüket, megismerjük az ő véleményüket, ötleteiket a probléma megoldása, enyhítése érdekében. Törekszünk arra, hogy mindig legyen időnk a szülők meghallgatására, valamint érdeklődésünk és tiszteletünk kinyilvánítására irányukba.

Összefoglalva, tehát úgy vélem, hogy intézményünk jó irányba halad, s megfelelő eszközöket alkalmaz a szülőkkel való kapcsolat erősítésében és a szülők intézményes életbe történő bevonását tekintve. Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy munkánk során a szülők kulcsfontosságú szerepet töltenek be. Gondoljuk csak át, mennyire ijesztő lehet a szülő

számára egy olyan megbeszélésen részt venni, ahol különféle szakemberek elemzik és értékelik gyermeküket. Szülőként nehéz megbirkózni azzal, ha a gyermek nem megfelelően, nem elfogadhatóan viselkedik vagy teljesít. A szülők gyakori reakciója a védekezés, támadás, harag, aggodalom és félelmek kivetítése. Fontos tehát, hogy mi, mint a gyermek segítői figyeljünk a szülőkre is, gyakoroljuk velük szemben az empátiát, s biztosítsuk őket arról, hogy célunk a gyermek fejlődése, valamint a gyermek sikere érdekében történő együttműködés. A szülősegítés évszázados múlttal rendelkezik, s különböző formái ismereteseek egészen a tanácsadástól a különféle szülőtréningekig. Vannak esetek, amikor elegendő az információ átadása vagy annak meghallgatása, máskor viszont szükség lehet tanácsadásra. Bármelyik formára is legyen szükség, arra fókuszálunk, hogy a szülők megértsék feladataikat és képesek legyenek azokat teljesíteni (Daly, 2000).

Ugyanakkor vannak még hiányosságok, ki nem épített utak e rendszerben. E hiányosság leginkább az online rendszerben való együttműködést érinti. Az interneten keresztüli segítségnyújtás az elmúlt évtizedek egyik vívmánya, melynek fontosságára a koronavírus-járvány miatti lezárások kényszerűsége is rámutatott. Figyelemre méltó, hogy nagyvárosokban, valamint a nemzetközi rendszerben ez egy általánosan elfogadott kapcsolattartási forma, azonban községünk lakóinak nagy része anyagi okok miatt sem engedheti meg magának a különböző okoseszközök és internet használatát, továbbá azok használata is nehézségeket okozna számukra. Óvodánk fontosnak tartja, hogy a szülőkkel való kapcsolatfelvétel során mindkét fél számára kényelmes és megoldható eszközöket alkalmazzon, így bármennyire is szeretnénk előnyben részesíteni az online térben történő találkozást és információcserét, jelenleg nem megoldható. Az pedig talán egy távoli cél lehet, hogy az érintett szülők online – akár ismeretterjesztő, akár prevenciós – kurzusokon vegyenek részt saját szülői készségeik fejlesztése érdekében.

Hiányosságként tekinthetnénk még a roma származásúak nemzeti identitásának hangsúlyozására, ugyanakkor ezzel kapcsolatban vannak kételyeink. Egyrészt óvodánk elfogadó attitűddel viszonyul az intézményhez tartozó gyermekekkel és családjaikkal szemben, így talán a roma identitás hangsúlyozása inkább a kívülállóság érzetét gerjesztené. Ez pedig ellentmondana óvodánk egyik működési mechanizmusával, az integrációval. Továbbá a községünkben élő romák maguk sem követik szigorúan hagyományaikat, sokkal inkább beilleszkedtek és az évek, évtizedek során azonosultak a mieinkkel.

4. Összefoglalás

Napjainkban rendkívül fontos a szülő és az iskola partneri kapcsolata, valamint az arra irányuló kezdeményezések, mely minden gyermek életét befolyásolja, különösen igaz ez a hátrányos helyzetű gyermekek esetén. A szülő-intézmény kapcsolatnak már kisgyermekkorban - így az óvodának és az óvodapedagógusoknak egyaránt - jelentős szerepe van a hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatása és esélyegyenlőségének növelése szempontjából. Minél hamarabb elkezdődik e hátrány csökkentése, annál több esélye lesz a gyermeknek iskolás és felnőtt korban egyaránt. Dolgozatomban során összefoglaltam jó néhány hazai és nemzetközi gyakorlati tippet, melyek segíthetnek a szülőkkel való partnerség kialakításában, valamint a szülő intézményes nevelésbe történő bevonásában. Ezen ismertetett tényezők közül a mi intézményünk is gyakorol néhányat, mint például a szülőkkel való foglalkozás (tréningek, családtámogató programok, családlátogatások), az önkéntes munka lehetősége (közös ünnepségek, közös programok keretein belül), a partnerek közötti kommunikáció (szülőértekezlet), valamint a szülői kompetenciaérzet fejlesztése, erősítése. Megfigyelhető továbbá az is, hogy a partnerségre nem pusztán az intézménynek van igénye, hanem a szülők jelentős részének is. Ahogyan azt a törvény is szabályozza, az intézményes nevelés a családi nevelés kiegészítőjeként számon tartott lehetőség. Az intézmény a gyermek közvetítésével az egész családra hatni kíván, s mivel a családot egy komplex rendszernek tekinti, ezért nemcsak a kisgyermek nevelését, hanem a család egészének támogatását tűzte ki célul. Óvodánk ezt az álláspontot erősíti, hisz a család egyaránt fókuszba kerül, segítjük őket pályázatok, hivatalos iratok adminisztrációs nehézségeiben, illetve igyekszünk minden hozzánk forduló segítségkérésnek (határainkon belül) eleget tenni.

A szülő és a pedagógus interakciójának fő célja az információcsere, ezért a két fél egymás munkáját úgy tudja támogatni, ha a gyermek fejlődése érdekében megosztják saját információikat egymással. A szülő sok olyan információval rendelkezhet gyermekéről, ami a pedagógus számára elérhetetlen, míg a pedagógus olyan értékes és hasznos gondolatokat oszthat meg a szülővel, mely segíti őt az intézményben való tájékozódásról, továbbá képet kaphat gyermeke fejlődésének útjáról. Ennek érdekében óvodánk dolgozói minden szülő számára – ha csak néhány percet is – lehetőséget biztosít az információcserére, mely megtörténhet a gyermek érkezésekor, illetve távozásakor, továbbá szeretettel és figyelemmel fordulunk hozzájuk az óvodában rendezett programok, szülői értekezletek, fogadóórák keretein belül. Az előző évek tapasztalataihoz képest e téren pozitív változásokat tapasztalunk, a szülők nyi-

tottak a kommunikációra, egyre többen és egyre gyakrabban vesznek részt az óvodai programokon, az önkéntes napokon, illetve a családlátogatást ma már kevésbé utasítják el. Úgy vélem, óvodánk és a gyerek számára egyaránt támogató a szülővel ápoltság minősége. Ebben nagy segítséget nyújtanak a hazai és nemzetközi szülőtámogató technikák. Ugyanakkor nem szeretném elfedni nehézségeinket, akadályainkat sem, így néhány szót ejtek hiányosságainkról. Bár nemzetközi szinten elterjedt az online kommunikációs lehetőség, illetve a digitális szülőtréning, községünk ezen opciókra egyáltalán nincs berendezkedve. Természetesen szeretnénk fejlődni és használni az új eszközöket, ugyanakkor figyelembe kell vennünk a gyermekek és a szülők helyzetét. Sokan nem rendelkeznek a megfelelő eszközökkel, internettel, illetve kompetenciájukat is meghaladja az említett eszközök használata. Annak érdekében, hogy elkerüljük a konfliktusokat, a szülőben gerjesztett kisebbségi komplexust, törekszünk offline módon kommunikálni, programokat szervezni. S bár rendkívül sok tréninganyag, ott-honi gyakorlat, jó tanács megtalálható az interneten, különböző szakemberek, weboldalak, applikációk felületén, ezek sajnos elérhetetlenek a szülők számára (gyakran az idegen nyelv miatt is). Hangsúlyozni azt, hogy ezek mennyire fontosak és mennyire hasznosak, úgy vélem kártékony lenne, hisz ez által kisebbségi érzet generálhatunk, rombolhatjuk a szülő kompetencia érzetét, megerősíthetjük az intézménnyel kapcsolatos saját negatív tapasztalatait. Ennek ellenére azt gondolom, hogy ezt a tudást elérhetővé tehetjük a szülők számára, mely rendkívül sok felkészülést és munkát igényel. Azt gondolom, hogy az intézmény dolgozói átadhatják a rendelkezésre álló anyagokat – a szülők igényei szerint –, hozzáférhető és érthető módon úgy, hogy nem kelt rossz érzést a szülőben. Összefoglalva, véleményem szerint a nemzetközi gyakorlattól óvodánk jelenleg még távol áll, azonban figyelembe véve a közösség lehetőségeit és határait, kisebb lépésekben jó irányba haladunk, s ami talán a legfontosabb, hogy ezt közösen tesszük, biztosítva a szülők és gyermekek számára a valahova tartozás érzését. Ez pedig jó érzéseket kelt bennünk, az óvoda dolgozóiban, hogy lehetőségünk van megteremteni egy biztonságos, stabil, támogató szakmai közösséget és rendszert településünk e témában érintett lakói számára, így segítve a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek és családok későbbiekben való érvényesülésének esélyeit.

5. Irodalomjegyzék

- Breitenstein, S. M., Fehrenbacher, C., Holod, A. F., & Schoeny, M. E. (2021). A Randomized Trial of Digitally Delivered, Self-Administered Parent Training in Primary Care: Effects on Parenting and Child Behavior. *The Journal of Pediatrics*, 231, 207-214.
- Breitenstein, S. M., Gross, D., & Christophersen, R. (2014). Digital delivery methods of parenting training interventions: a systematic review. *Worldviews on Evidence-Based Nursing*, 11(3), 168-176.
- Carr, A. (2009). The effectiveness of family therapy and systemic interventions for child-focused problems. *Journal of Family Therapy*, 31(1), 3-45.
- Carroll, P., & Hamilton, W. K. (2016). Positive Discipline Parenting Scale: Reliability and validity of a measure. *The Journal of Individual Psychology*, 72(1), 60-74.
- Cs. Ferenczi, Sz. (2019). Bevezetés. In Cs. Ferenczi Sz. (Ed.), *Szülői pszichoeducációs csoportok vezetése. Pszichoeducációs csoportvezetők képzését támogató munkatan-könyv* (pp. 4-6). Katolikus Szeretetszolgálat. https://www.szeretetszolgalat.hu/sites/default/files/szuloi_pszichoeducacios_csoportok_vezetese.pdf
- Dadds, M. R.; Sicouri, G.; Piotrowska, P. J.; Collins, D. A.J.; Hawes, D. J.; Moul, C.; Lenroot, R. K.; Frick, P. J.; Anderson, V.; Kimonis, E. R. & Tully, L. A. (2019). Keeping Parents Involved: Predicting Attrition in a Self-Directed, Online Program for Childhood Conduct Problems. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 48(6), 881-893.
- Danis, I. (2020b). A kora gyermekkori szülő-gyermek kapcsolatot és lelki egészséget támogató nemzetközi programokról, módszerekről – Fókuszban: a kapcsolat- és kötődésalapú intervenciók a kora gyermekkorban. In Danis, I., Németh, T., Prónay, B., Góczán-Szabó, I. & Hédervári-Heller, É. (Eds.), *A kora gyermekkori lelki egészség támogatásának elmélete és gyakorlata II. Módszerek, irányzatok, modellprogramok* (pp. 70-104). Semmelweis Egyetem EKK Mentálhigiéné Intézet. https://semmelweis.hu/mental/files/2020/12/Kora-gyermekkori-lelki-egeszseg_II-kotet.pdf

- Day, J. J., & Sanders, M. R. (2018). Do parents benefit from help when completing a self-guided parenting program online? A randomized controlled trial comparing Triple P Online with and without telephone support. *Behavior therapy*, 49(6), 1020-1038.
- Desforges, C., & Abouchar, A. (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievement and adjustment: A literature review* (Vol. 433). London: DfES.
- Epstein, J. L. (2018). *School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools*. Routledge.
- F. Lassú Zs, Podráczky J., Glauber A., Perlusz A., Marton E. (2012). Nemzetközi kutatások a szülői részvétel hatásáról. In: Podráczky J. (szerk.): *SZÖVETSÉGBEN - Tanulmányok a család és az intézményes nevelés kapcsolatáról*. Budapest, HU: ELTE Eötvös Kiadó
Hiányzik az oldalszám. Letöltve innen. <http://mek.oszk.hu/11300/11368/11368.pdf>
- F. Lassú Zs., Perlusz A. & Marton E. (2012). Elvek és gyakorlatok. Példaértékű kezdeményezések Magyarországon a család és intézmény kapcsolatának, a szülők bevonódásának támogatására. In Podráczky Judit (szerk., 2012): *Szövetségben. Tanulmányok a család és az intézményes nevelés kapcsolatáról*, 85-103.
- Fejes, J. B. (2006). Miért (nem) fontosak a hátrányos helyzetű tanulók?. *Új Pedagógiai Szemle*, 56(7-8), 17-26.
- Fejes, J. B., & Józsa, K. (2005). A tanulási motiváció jellegzetességei hátrányos helyzetű tanulók körében. *Magyar Pedagógia*, 105(2), 185-205.
- Frigyes, J., & Molnár, J. E. (2020). Anya-csecsemő terápia a Vadaskert Kórház szakambulanciáján–Szemléleti és módszertani bemutatkozás. *A kora gyermekkori lelki egészség támogatásának elmélete és gyakorlata II. Módszerek, irányzatok, modellprogramok*, 148-159.
- Gidáné, O. E. (2006). A hátrányos helyzetről. *Tudásmenedzsment*, 7(2), 75-81.
- Gyöngy, K. (2021). Kisgyermeket nevelő szülők támogatásának hazai és nemzetközi lehetőségei, személyes és távsegítő formái–szakirodalmi áttekintés. *Gyermekevelés Tudományos Folyóirat*, 9(2), 145-168.

- Hámori, E. (2020). Csecsemő-szülő kapcsolatdiagnosztika és konzultáció. In Danis, I., Németh, T., Prónay, B., Góczán-Szabó, I., & Hédervári-Heller, É. (Eds.), *A kora gyermekkori lelki egészség támogatásának elmélete és gyakorlata II. Módszerek, irányzatok, modellprogramok* (pp. 122-139). Semmelweis Egyetem EKK Mentálhigiéné Intézet. https://semmelweis.hu/mental/files/2020/12/Kora-gyermekkori-lelki-egeszseg_II-kotet.pdf
- Hansen, A., Broomfield, G., & Yap, M. B. (2019). A systematic review of technology-assisted parenting programs for mental health problems in youth aged 0–18 years: Applicability to underserved Australian communities. *Australian Journal of Psychology*, 71(4), 433-462.
- Hegedűs, J. & Podráczky, J. (2012). Fókuszcsoporthoz beszélgetések a közoktatási intézmény és a család kapcsolatáról – első reflexiók a kutatás kapcsán. *Szövetségben, Tanulmányok a család és az intézményes nevelés kapcsolatáról*, 105-125.
- Hughes, P., & MacNaughton, G. (2000). Building equitable staff-parent communication in early childhood settings: An Australian case study.
- Kass, E. (2015). ‘I was always the good girl’: the twofold silencing of teachers as a force fostering a low sense of professional self-efficacy. *Gender and Education*, 27(5), 487-504.
- Kereki, J. & Major, Zs. B. (2014, Eds.). *Őrzők. Egészségügyi alapellátók gyakorlatközpontú kézikönyve*. Országos Tisztifőorvosi Hivatal. <http://mek.oszk.hu/15800/15817/15817.pdf>
- Kluge, E. H. W. (2004). Informed consent and the security of the electronic health record (EHR): some policy considerations. *International Journal of Medical Informatics*, 73(3), 229-234.
- Kohl, G. O., Lengua, L. J., & McMahon, R. J. (2000). Parent involvement in school conceptualizing multiple dimensions and their relations with family and demographic risk factors. *Journal of school psychology*, 38(6), 501-523.
- Mezei, T. (2017). *A hátrányos helyzetű kisiskolások beilleszkedési nehézségeik, különös tekintettel a roma diákokra*. In: *Tanulmányok a társadalomról III.: a Szegedi Tudományegyetem JGYPK Alkalmazott Társadalomismereti és Kisebbségpolitikai*

- Intézet valamint ETSZK Szociális Munka és Szociálpolitika Tanszék tudományos diákköri munkái, (3). pp. 37-54.
- Nyitrai, Á., Dávid, M., & Podráczky, J. (2020). Beköszöntő a Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat–hazai csecsemő-és kisgyermeknevelő BA-képzés 10. évfordulóját ünneplő–jubileumi különszámához. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 8(1), 4-4.
- Papp, G. (2008). Az enyhén értelmi fogyatékos gyermekek integrált oktatása, nevelése hazánkban. Szabó Ákosné (szerk.): *Tanulmányok a tanulásban akadályozottak pedagógiája és határtudományai köréből. Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság Budapest*, 215-224.
- Piotrowska, P. J., Tully, L. A., Collins, D. A., Sawrikar, V., Hawes, D., Kimonis, E. R., Lenroot, R. K, Moul, C., Anderson, V., Frick, P. J. & Dadds, M. R. (2020). ParentWorks: Evaluation of an online, father-inclusive, universal parenting intervention to reduce child conduct problems. *Child Psychiatry & Human Development*, 51(4), 503-513.
- Plöchl, K. & Obádovics, C. (2021). A CSOK-támogatást igénylők vizsgálata az előzetes gyermekvállalás és az ingatlanszerzés mértéke szempontjából egy hitelintézet adatai alapján. *Hitelintézeti Szemle*, 20(3), 80-109.
- Podráczky, J. (2012). Szövetségben, Tanulmányok a család és az intézményes nevelés kapcsolatáról. Neveléstudományi Tanszék. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó.
- Podráczky, J., & Marton, E. (2012). A szülők bevonásának, aktívvá tételének lehetőségei az óvodai nevelésben. *Hét aranyalma. Módszertani gyűjtemény óvodapedagógusoknak*, Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., Budapest, 65-86.
- Pongrácz T. & Murinkó L. (2009). Háztartási munkamegosztás. Azonosságok és különbségek Európában. In: Nagy Ildikó – Pongrácz Tiborné. (szerk.): *Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről*, 95–116.
- Prinz, R. J., Metzler, C. W., Sanders, M. R., Rusby, J. C., & Cai, C. (2021). Online-delivered parenting intervention for young children with disruptive behavior problems: a noninferiority trial focused on child and parent outcomes. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*.

- Pusztainé Berényi, K. (2015). Gordon kommunikáció alkalmazási lehetőségei a legkisebbekkel és szüleikkel. [előadás]. IV. BabaArt. Művészeti napok és szakmai konferencia. 2015. november 9. KMO.
- Rief, S. F., & Heimburge, J. A. (2006). *How to reach and teach all children in the inclusive classroom: Practical strategies, lessons, and activities* (Vol. 1). John Wiley & Sons.
- Sacker, A., Schoon, I., & Bartley, M. (2002). Social inequality in educational achievement and psychosocial adjustment throughout childhood: magnitude and mechanisms. *Social science & medicine*, 55(5), 863-880.
- Schore, T. & Wipfler, P. (2021). *Hallgasd meg! - Öt egyszerű eszköz a gyerekevelés mindennapos kihívásaihoz*. HVG könyvek.
- Sedlak, F., & Sindelar, B. (1993). "De jó, már én is tudom!": Óvodáskorú és iskolát kezdő gyermekek korai fejlesztése: A tanulási zavart okozó részképesség gyengeségek felismerése és terápiája óvodáskorban és iskolát kezdő gyermekeknél. Bárczi Gusztáv Gyógyped. TKF.
- Sodogé, A., & Eckert, A. (2004). Kooperation mit Eltern in der Sonderschule–Ergebnisse einer Befragung von Eltern und Sonderschullehrern. *Zeitschrift für Heilpädagogik*, 10, 453-461.
- S. Molnár, E. (2010). Párkapcsolat létesítését/megszüntetését érintő magatartási normák változásának megfigyelése. *Demográfia*, 53(2-3), 234-275.
- Spéder, Zs. (2006). Család (Változások az ezredfordulón) In. Andorka: Bevezetés a szociológiába. Budapest. Osiris, 415-425.
- Török, B. (2004). A gyermeküket óvodáztató szülők körében végzett országos felmérés eredményei. Felsőoktatási Kutatóintézet, Budapest.
- Vajda, D. (2011): A párkapcsolati elégedettség alakulása a családi életciklusok függvényében különös tekintettel a gyermekvárás és a szülést követő időszakra. Szakdolgozat. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Pszichológia Intézet.
- Vajda, Zs. (2005). Gyerekek a képernyőn. *Iskolakultúra*, 15(1), 35-52.

6. Mellékletek

1. számú melléklet:

Konzultációs Nyilatkozat

2. számú melléklet:

Nyilatkozat a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

3. számú melléklet:

Nyilatkozat hozzájárulásról

4. számú melléklet:

A szakdolgozat tartalmi kivonata

KONZULTÁCIÓS NYILATKOZAT

Fülöp Mariann hallgató Neptun azonosítója: V3XWRX konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom^[1].

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*[2]}

Kelt: KATOVUJR, 2023. év APRILIS hó 19. nap

Belső konzulens

^[1]A megfelelő aláhúzendó.

^[2]A megfelelő aláhúzendó.

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Fülöp Mariann
A Hallgató Neptun kódja: V3XWRX
A dolgozat címe: A hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű családok bevonása az intézményes nevelésbe
A megjelenés éve: 2023.
A konzulens tanszék neve: Gyermeknevelési Tanszék
Dr. Podráczky Judit PhD tanszékvezető, egyetemi docens

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottnak tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: 2023. év április hó 28. nap

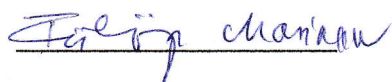

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Alulírott Fülöp Mariann, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Kaposvári Campus, Közoktatási vezető és pedagógus – szakvizsga szakirányú továbbképzés szak nappali/levelező* tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Szakdolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023. év 04. hó 28. nap

Hallgató

A SZAKDOLGOZAT TARTALMI KIVONATA

Dolgozat címe: A hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű családok bevonása az intézményes nevelésbe

A dolgozatot készítő hallgató neve: Fülöp Mariann

Szak, képzési szint és tagozat megnevezése: Közoktatási vezető és pedagógus – szakvizsga szakirányú továbbképzés szak, levelező tagozat

Tanszék/Intézet: Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Kaposvári Campus

*Belső témavezető: Dr. Podráczky Judit PhD, egyetemi docens, tanszékvezető,
Gyermeknevelési Tanszék*

Összefoglaló

Napjainkban rendkívül fontos a szülő és az intézmény partneri kapcsolata, az arra irányuló kezdeményezések, amely minden gyermek életét befolyásolja, különösen a hátrányos helyzetű gyermekek esetében. A szülő-intézmény kapcsolatnak már kisgyermekkorban jelentős szerepe van a hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatása és esélyegyenlőségének növelése szempontjából. Minél hamarabb elkezdődik e hátrány csökkentése, annál több esélye lesz a gyermeknek iskolás és felnőtt korban egyaránt. Dolgozatom során összefoglaltam jó néhány hazai és nemzetközi gyakorlati tippet, melyek segíthetnek a szülőkkel való partnerség kialakításában, valamint a szülő intézményes nevelésbe történő bevonásában. Ezen ismertetett tényezők közül a mi intézményünk is gyakorol néhányat, mint például a szülőkkel való foglalkozás, az önkéntes munka lehetősége, a partnerek közötti kommunikáció, valamint a szülői kompetenciaérzet fejlesztése, erősítése. Megfigyelhető továbbá az is, hogy a partnerségre nem pusztán az intézménynek van igénye, hanem a szülők jelentős részének is. Ahogyan azt a törvény is szabályozza, az intézményes nevelés a családi nevelés kiegészítőjeként számon tartott lehetőség. Az intézmény a gyermek közvetítésével az egész családra hatni kíván, s mivel a családot egy komplex rendszernek tekinti, ezért nemcsak a kisgyermek nevelését, hanem a család egészének támogatását tűzte ki célul. Óvodánk ezt az álláspontot erősíti.